

ՀԱՅԿ Տ. Ս. ՏԵՎԿԱՆՑ

„ԽՈՐՏԱԿՈՒԱԾ ԲՆԱՐ“

ՄԱՍՆ Ա.

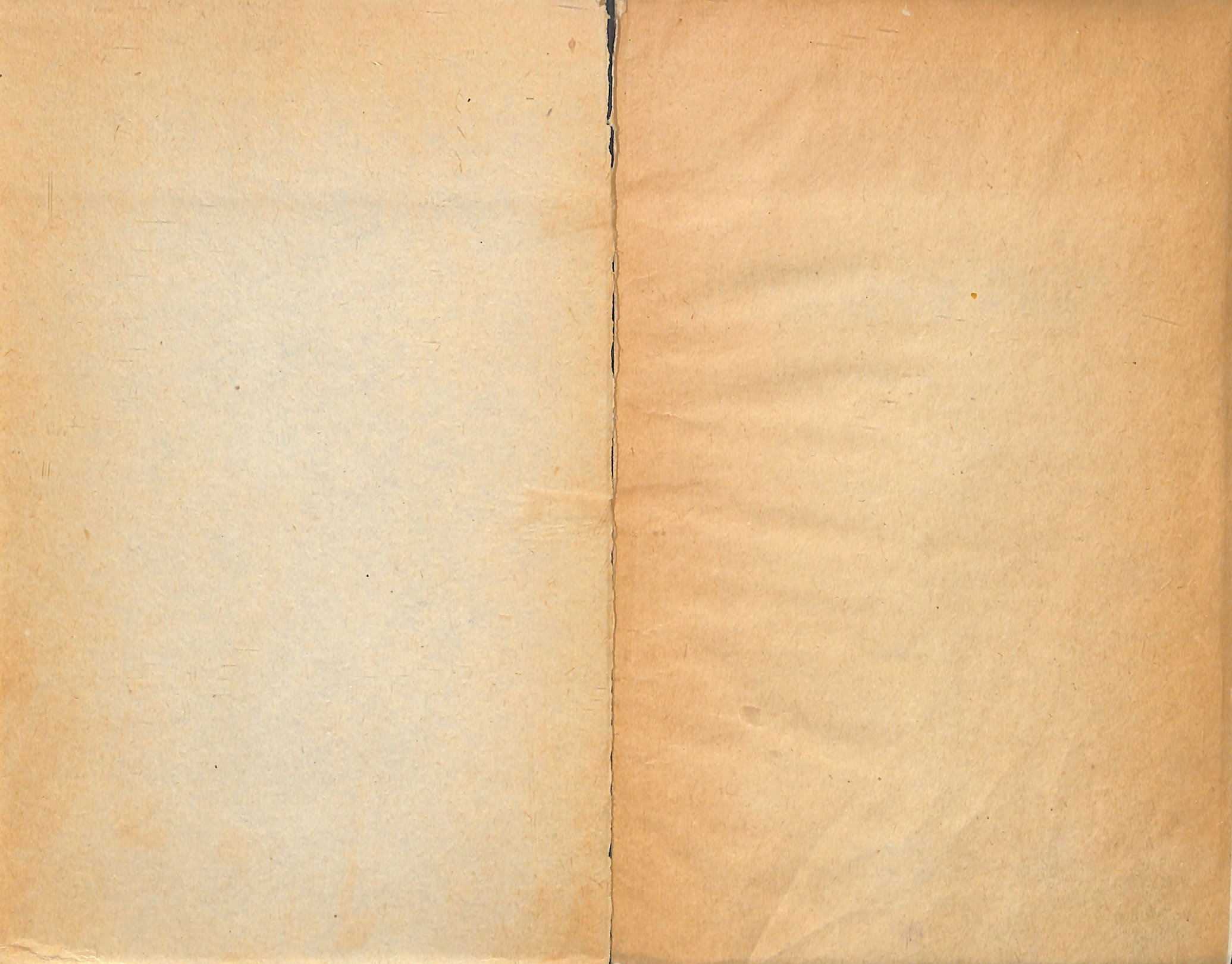
1910—1917

891.99
S-35

Թ Ի Ց Լ Ի Ս

Օպերան «Գրգռեալ» Լ. Պօղոսեանի, Լորիս-Մելիքեան փ. 1.
1918

891.99

ՀԱՅԿ Տ. Ս. ՏԷԿՆԱՆՑ

5-35

Այ.

12 MAR 2011

„ԽՈՐՏԱԿՈՒԱԾ ՔՆԱՐ“

ՄԱՍՆ Ա.

1910—1917

Բ. Վ. 976

1005
22671

Խ Գ Զ

Թ Ի Ց Լ Ի Ս

Տպարան «Պրոգրես»

Մեծ Գրադարանի 1-ին հարկի 1-ին սրահ

ՀԱՅԿ - ՀԱՅԿ

Պ. Ա. Մյասնիկյանի անվան
ՍՅԱՆՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

58153

13 SEP 2013

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

Թող յարգ. ընթերցողները ներողամիտ ոգիով կարգան կրկնակի դժբախտ արհեստաւորին գրուածքները, արհեստաւորին՝ որ հազիւ ժամանակ կը գտնէ գործիքներու փոխարէն գրիչ վերցնել՝ փորձելու «խորտակուած քնար»-ովն արտայայտել իր մաշուած սիրտը փոթորկող հայ մարդու ցաւերը իր անանուն տանջանքներով և համեստագոյն տենչանքներով...

Թող տարօրինակ չթուի որ լացին քով դրի և ժպիտ, չէ որ անոնք հարազատ քոյր ու եղբայրներ են միևնոյն մօրմէն ծնած... և միթէ ժպիտն ալ, մանաւանդ մեր ժպիտը, արտօսըն չէ հիւսուած...

Որպէսզի մեր պաշտելի օրրանը եղող վանայ նախնի գաւառաբարբառը մոռացութեան փոշիներու տակ չթաղուի՝ սրտով ցանկացայ տալ և կտորներ, անոր ամեն խաւերուն մատչելի հարազատ լեզուով:

Թղթի և տպագրութեան անօրինակ թանգութեան պատճառով ստիպուեցայ զրեթէ նիւթերու ամբողջ կէսը դուրս թողուլ: Երբ հանդարտուի աշխարհաւեր փոթորիկ, գուցէ տպագային հնարաւորութիւն ունենամ հրատարակելու ժողովածուն ամբողջութեամբ:

Հ. Տ. Ս. Տէվկանց

Թիֆլիս, 1 օգոստ. 1918 թ.

Պրագեայ եղբոր Յարութիւն Տ. Ս Տէվկանցի
նուիրական յիշատակին

ԽՈՐՏԱԿՈՒԱԾ ՔՆԱՂ

Այ իմ քնար, փղոսկր անգին,
Ոսկի, ոսկի լարերով,
Ո՛ւր արտոյտի գուարթագին
Կարնան երգերդ ոգեխոով:
Գոհար կուրծքդ, քնքնւշ ու նուրբ՝
Անսիրտ բախտը խորտակեց.
Մարան ուրախ երգերդ սուրբ,
Վարդ ժպիտդ թառամեց:
Եւ խորտակուած սուրբ քնարէդ
Վշտի լարեր մնացին,
Արդ կարապի ողբ երգերէդ՝
Արիւն, արցունք կաթկթին:
Արի քնար, դարձող սրտիս
Ջարդ ու փշուր աւերակէն՝
Կերկեր ձայնովդ երգեր հիւսիր,
Սօսիր կեանքի ցաւերէն:
Ցաւեր անգութ, ցաւեր դաժան
Տառապալից, ախտաւոր,
Երգիր, երգիր, այ, քնար ջան,
Հէքին ցաւեր բիւրաւոր...:
Մինչև օր մը շանթեր գոռան,
Կեանքի դժոխքը այրեն,
Ցայնժամ երգիր ազատութեան
Երգն կախարդիչ ու վսեմ:

ԻՄ ԵՐԳԸ

Տանջանքի հետ ընկեր եղայ,
Ու վշտին հետ մտերիմ,
Մտերմիս հետ ճամբանյ ընկայ,
Ես վշտին եմ, վիշտը իմ...

Եւ կը մեկնինք իրար փարած
Այս սուտ ու փուճ աշխարհէն.
Մինչ Աստուածներ սրտով ստուած՝
Մեր արտասուք կը ծաղրեն. . .

ԿԱՐՕՏ ԵՄ ԿԱՐՕՏ

— Ա՛յ, սև սև՝ ամպեր, ճնշիչ ու մռայլ,
Հեռացէք անդարձ դուք մեր վաթանէն.
Քացէք, այն աշխարհ՝ ուր սուգն ու շիւան
Արիւն արցունքի գետեր կը յորդին. . .

— Հեռանանք, երթանք, բայց ո՞ւր հայորդի,
Քու վաթան մերին վաթանն է նոյնպէս,
Ցնորք. . . ո՞ւր այնքան սև ցաւ կը յորդի. . .
Մենք ալ սգաւոր, դարդլիւ կնք քեզ պէս

— Արեւն զրկուած, լոյսէն որբացած՝
Ա՛խ. . . սև շուքիդ տակ ուրուական դարձայ.
Տես, աչքերուս մէջ՝ արցունք չը մնաց,
Կարճաւ եմ. կարճաւ լոյսին հեռակայ. . .

ԹՈՂ ԳՐԿԵՄ

Նազելիդ իմ,

Պաշտելիդ իմ,

Մխացիդ հոգևոյս հըրեղէն թևով՝
Թող գրկեմ սիրտդ — ոսկի և զոհար
Հովին պէս թեթև թռչեմ նազանքով
Դէպի այն կախարդ աստղերն հրավառ.
Եւ աստղերուն մէջ, և աստղերուն հետ
Երգեմ քու սէրը և սիրուն աչերդ:

ԿՈՒՐԾՔԴ ՔՆՔՈՒՇ

Կուրծքդ քնքուշ՝ ովկիանոս մէ սով գեղեցիկ,
Ուր կը փրփրին կեանք — սէր, հմայքն ի միասին,
Ստինքներդ զոյգ՝ լուսաշաղախ հսկայ ալիք
Ուր խեղճ սիրտըս՝ բռնուած է խենթ փոթորկի...

Կուրծքդ աշխարհ մ'է դիւթական, սով նազելի,
Երկինք՝ ուրկէ զոյգ լուսիններ են ընկեր կախ,
Տէս թէ ինչպէս սիրտըս մոմի պէս կը հալի
Արև դէմքիդ ցոլք — շողերէն լուսածիծաղ...

ՎԷՐՔԻՍ ԴԱՐՄԱՆ, ՑԱՒԻՍ ԴԵՂԹԱՓ

— Վէրքիս դարման, ցաւիս դեղթափ
Կնւզեմ քեռէ այ ընկեր,
Սա տառապանք անեզր, անափ,
Անտանելի է. . ընկեր:
Ողջ մարդկութիւն կապարի պէս՝
Սուգած է խոր ցաւ — ծովուն,
Փուշ ու խաւար ճամբան ասես՝
Մահ կը հոտի, և արիւն...

— Վէրքիդ դարման, ցաւիդ դեղթափ
Կնւզես ինէ այ ընկեր,
Մեր վէրքերուն դարմանն անխաբ՝
Գիտութեան լնյան է ընկեր...
Վէրքիդ դարման, ցաւիդ դեղթափ
Կնւզես ինէ ջան ընկեր,
Մեր ցաւերուն դեղը անխաբ՝
Զիրար պաշտելն է ընկեր...

ԴԱՒԴԻՐ ՆԵՏԵՐ

Յօնքիդ աղեղի ներքև ծրարուած՝
Սրտեր յօշոտող նետերդ դաւադիր
Նազելիս, որո՞ւ կուրծքին ես ուղղած,
Դաւադիր նետերդ հրաշէկ, կարմիր...

Այդ խոշոր, թովիչ աչերդ հոգեհան
Թէ հեզիկ փայլով ժպտէն մելանոյշ,
Կնւսիկ, շնորհէ ինձ գոնէ մէկ վայրկեան՝
Դիտել երկնային պատկերդ քնքուշ:

Վարսերուդ սիրուն ափերը բացուած
Ականջներուդ մէջ՝ գոյգ ճերմակ կակաչ,
Դեռ չարձագանգեց իմ սրտիս մրկած
Սուրբ սէրը խնդրող հառաչն ցաւատանջ:

Էրնէկ թէ փունջ մը լինէի վարդի,
Բաբախող լանջիդ վերև թառէի,
Կամ շող մը հեզիկ, թրթռայի այտիդ
Վրայ, վարսերուդ մէջը մարէի...

Յօնքիդ աղեղին ներքև ծրարուած՝
Թովիչ աչերուդ նետերն դաւադիր,
Սիրատարփ սրտիս խորերն են գամուած,
Գթա՞ ինձ, կնւսիկ, սէրդ ինձ նուիրիր:

ՄՈՒՐԻԿԻՆ ԱՂՕԹՔ

—Քուրիկ

Մուրիկ,
Տրտում հոգևով
Հագուստներով
Պատառտուն,
Ամեն առտուն
Կը դիմես ուր,
Գունատ, տխուր:

—Ո՞ւր կը դիմէ

Որսորդներէ
Հալածական
Անմեղ այծեամբ...:

Արիւնլուայ,

Փշի վրայ

Թառած թռչուն՝

Ամեն առտուն

Կը թռչի ուր

Յուսակառուր...:

Կոտորածի

Աւերածի

Թշուառ զաւակ,

Սիրտն աւերակ,

Որ առն չունի,

Որ բոյն չունի,

Կը դիմէ ուր

Անոք, տխուր...:

Ահ, բեռնաւոր
Ես ահաւոր
Սնւր ցաւերով,
Սե՛ դարդերով,
Ամեն առտուն
Աստուծոյ տուն
Կը դիմեմ...
Եւ հոն չորած՝
Խաչին առաջ,
Բազկատարած,
Լալահառաչ,
Իմ խեղճ ազգին
Խաչուած ազգին
Ազատութիւն,
Ազատութիւն
Կը խնդրեմ...

*
**

Եւ իմ գիւցազն
Ու պատուական
Եզրայրներու
Կարմիր արիւն
Հոն միացած
Իմ զաւկացած
Շրթունքներու
Մրմունջներուն՝
Պիա ողորքեն,
Պիա բողոքեն,
Մինչև վառի,
Եւ բորբոքի,
Բացարձակին
Ահաւորին

Արդար դայրոյթն
Սոսկալի:
Եւ շուտափոյթ
Շանթերով լի
Իր վրէժը
Գահավէժ՝
Թափէ գլխին
Բռնաւորին:

ՎԱՆԱՅ ՎԵՐՉԱԼՈՅՍ

Վերին-Վարագէն գով ու գեղանուշ
կամ կարմրուրի սուրբ մենաստանէն,
Եւ կամ բարձրադիր «կարկուտ խաչ» քարէն,
Տեսած էք բնաւ Վանայ վերջալոյս:

Հայի կենսատու արեգն մեծափառ
Մեղմ կը խոնարհէր գէպի մայրամուտ,
Մինչ ոսկի հրդեհ կը բռնկէր վառ
Ամպերու սրտին խորերն քնքշուտ:

Ա՛հ .. այն փթթումներ, այն անմահ թոյրեր,
Քանի ցանկալի, քանի մոզական
կը յօրինէին հրաշալի պատկեր
Վսեմ հրաշափնո, բանաստեղծական...:

Հոն, վառ կը ցոլար գեղանի կուսին
Թուշին կարմիրը, ճերմակն շուշանին,
Ծովակն իր կապոյտ, մանկին իր ժպիտ՝
Ջօներ ամպերուն այն լուսափթիթ,
Որք ծիածանի գողտրիկ գոյներով
Թէև զարգարուն՝ բայց տխուր հոգևով
Պինդ գրկախառնուած ոսկի շողերուն
Անյագ համբոյրներ քաղէին մարմրուն...:

Ահա առջևդ տարածուի սիրուն
Վանայ ծովակը ջինջ, գեղածիծաղ,
Որ զառնակակիծ՝ բեկբեկ ու նուաղ,
Երգեց հառաչեց, մինչև իրիկուն...
Կսկ այժմ՝ հեզ, խաղաղ կը խոկայ լուրի՝
Քերթելու վաղուան երգն մեղամաղձիկ:

Լեռներու շղթան շար-շար պար բռնած՝
Լանջերու վրայ ծովակն են գրկած,
Ծովակն էլ դողդոջ իր սրտին վրայ՝
Ամպերն ու արեգ սղմած գուրգուրանյ . . :

Հրեղէն սիւնը արփուոյն կախարդիչ՝
Հանգչած ծովակի սրտին քնքուշիկ,
Ոսկեգօծումով մ՝ անմահ, զգլխիչ
Կը բոցավառէր մանր արծաթ ալիք:

Առ էր կղզոյն մէջ ամայի, ժայռուտ՝
Յաւերժահարսերն գողտրիկ, ջրասուն
Ապշած, հիացած, դիտեն մայրամուտ,
Հրացայտ աչքով, թովիչ և սիրուն:

Վարսերն տարուբեր շունչով զեփուտին,
Ականջներ տուած հեշտ մեղեգիին,
Այն Շամիրամի առփոստ ոգիներ
Կարծես Արայի, փնտռեն վեհ պատկեր...:

Մինչ ալախօսիկ թռչունք բիւրաւոր,
Աշխոյժ ծիծեռնական, բազերն գունազեղ
Եւ տնբախտ հայի բլբուլն սևաւոր,

Հնչելով վերջին նուագն ու զեղզեղ,
իրենց հոգեցունց, մրկած տաղերով
Բնութեան արարչին ներբողէին զովք:

Մինչ ծառաստաններ ծովափնեայ, սիրուն,
Գաղտնապահ ոգւոց նման սարսրուն,
Թաւշապատ բազկով երկինք վերամբարձ
Խնկ, խորհրդաւոր, մեղմ շըշընչիւնով՝
Փառաբանէին խորհուրդի Աստուած:

Եւ մինչ երազի մը պէս դիւթական՝
Փթթած ծովակի լանջերու վրայ
Կղզիներն կտուց, Լիմ և Աղթամար
Պատմեն վշտակոծ ալեաց բիւրեղեայ
Հին, արնոտ ցաւերն իրենց անհամար...
Եւ գմբէթներու սրբազան խաչեր՝
Մխիթիք վեհութեան թափեն կայծակներ:

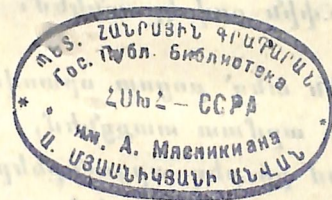
Եւ մինչ ալետր վեհ, հսկայ Սիփանն,
Վարազայ լեռան դէմն ու յանդիման,
Վարդաձոյլ պսակ իր խոհուն ճակտին,
Դիտէր դառն արցունք տխուր Արտօսրին,
Որու կռնակէն հնամեայ Քրքուն
Գրգիւն իր սրտին միտ դնէր տխուր
Եւ լալկան երգը թախծոտ ծովակին
Արձագանդն իրեն տխրամած սրտին...

Եւ մինչ ծաղիկներն անմահ բոյրերով
Կը խնկարկէին սրբազան խորան
Բնութեան տաճարին, յաւէտ մոգական,
Արևն իր վերջին հրաժեշտը տալով
Լեռներու ետև կամփոփուէր հեռուն,
Ամպերու սրտէն ալ մրկած, խոսվ,
Շիթ-շիթ կը ծորէր վարդ-կարմիր արիւն...:

Քանի անգամներ անհուն ցանկացայ
Հատնել ու լուծուել վերջալոյսին մէջ.
Ուր երկնի անմահ ժպիտն կը թրթռայ.
Հոն ճախրէր հոգիս, առնէր ել և էջ...

Թէ օր մը յանկարծ մեծն Այվազօփսկին՝
Տեսնէր հրաշափառ Վանայ վերջալոյս,
Ապշահար, սարսուռն սուրբար դէպ վրձին
Թափելով սրտին ողջ խոռոմն ու յոյզ...

Ո՛չ Իտալիոյ զեղազուարճ ափեր,
Ո՛չ էլ ջինջ երկինք Շվէյցարական.
Վանայ վերջալոյս կարեն ցուցադրել
Իրեն գերազանց փառքովն յաղթական:

ԱՒԻ ՄԱՅՐԻԿ ՉԱՆ

— Ա՛խ, մայրիկ ջան, վիրաւոր եմ
Թուխ գեղեցիկ աչերէն,
Զուլում դարդի սև գետ կ'անցնի
Պզտո՛ր, պզտո՛ր իմ սրտէն:

— Մատաղ սիրտդ սէ՛րն է ծակեր,
Սէ՛րը սրտիդ ո՛վ է ձգեր ..
Կուսին կախարդ թուխ, թուխ աչեր՝
Զաւակս, քեզի դա՛րդ են բացեր
Մեր պարտիզին մէջ՝ թուփին քով,
Ուռի ծառ մը տնկիր, բալաս,
Երբ մեծանայ, ձգէ զով հով՝
Կը կարգեմ քեզ, դարդը՛ս բալաս:

— Սէ՛րը սրտիս կ'իջնամ սար ձոր,
Գլուխս քարին կը զարնեմ,
Եւ առիւծի ձեռքէն հզօր՝
Իմ բախտ ուռին կը խլեմ...
Լուսնի շողով, քրտինք ձակտով,
Մեր պարտէզը կը փորեմ,
Եւ սոխակի անուշ երգով՝
Զայն թուփին քով կը անկեմ:

Արևին տեղ՝ բոցոտ սրտովս
Անոր արմատ տաքցնեմ,
Եւ իմ բիւրեղ արցունքներով
Ես գանիկա կ'ոռոզեմ:

Թռչնակին տեղ՝ սէրս կ'երգեմ,
Երգովս սիրտը գուլթ ձգեմ,
Որ շուտ մեծնայ, շուտ կանաչի,
Քանի արևս կանանչ ի...:

Երբ գմբուխակ իր բազուկով
Գրկէ հոգիս, և անուշ զով
Զգէ վրաս, անուշ մայրիկ,
Այծեամի պէս ցատկըտելով
Քովդ պիտ վազեմ, անգուլթ մայրիկ,
Բանամ սիրտս բզիկ-բզիկ,
Որ իմ անկած ուռենու տակ՝
Օրհնես բալիդ սիրոյ պսակ...:

ՀԱՒԱՏԱ՝ ԿՏՐԻՃ

Հաւատան կտրիճ, յաղթութեան դրօշակ՝
Պիտի ծածանի՛ Մասիսի գլխին,
Պիտ փայլատակի՛ վրէժի կայծակ,
Պիտի ժպտի՛ քեզ այգը մայիսին...:

Անցնը լողալով արցունքի ծովեր,
Վիրաւոր սրտէդ գեռ արին հոսի.
Սպիններ ճակատիդ պսակ են հիւսեր,
Դուն ապրեցար վեհ կեանքը հերոսի:

Դարեր ու դարեր տառապանքի՛ ծով՝
Արնաքամ արին սիրտդ վիրաւոր,
Դուն տարնը բոլոր... մինչ քու շուրջ, քու քով՝
Մարեցան աստղեր ազգերու հօր...:

Յառնջ, միշտ յառնջ, հայ կտրիճ, յառնջ,
— Արնոտ յուշարձան տանջանք զրկանքի, —
Յաղթութեան դրօշակ վեհ կրճքիդ սեզմած,
Շանթ, կայծակ թափիր, արգար բողոքի:

Տես, ազատութեան աստղը կը վառի
Անամպ ու յստակ երկնքի ճակատ,
Թո՛յլ տուր, հայ կտրիճ, որ խնդութեամբ լի
Վեհ կուրծքիդ փարեմ, սիրով խանդակաթ:

Լ Ե Ռ Ա Ն Վ Ի Շ Տ Տ

Յաւիտեան անխօս լեռդ անարկու,
Լեռ սեւամաղձոտ, ասան, պաղատեմ,
Մինչև երբ այդպէս մունջ ու անլեզու՝
Լուռ կուրծք պիտի տաս, տարերքներու դէմ:

Խոհուն ճակատիդ, բնրճր ճակատիդ,
Արփին յար վառէ անդրանիկ համբոյր,
Մինչ դարերու բեռ կքած շալկիդ՝
Դարձեալ խորհուրդիդ մէջ կը թաղուես լուռ:

— Ա՛յ. թափառական տղայ բարեմիտ,
Կարէս ըմբռնել դուն հսկային վիշապ...
Ես երկրի անհուն ցանն եմ քարացած...
Խորեր վշտերուս ծով կը փոթորկի,
Եւ բլբուլ լեզուս այն օրէն լուծ՝
Երբ առջի անգութ հարւածն կայծակի
Կտրեց իմ ազատ լեզուիս թելերը...
Համը լեզուիս վրայ՝ թանձ են դարեր...
Ա՛խ... սիրտս է ծակուած հազար տեղերով,
Տես վտակ-վտակ սրտէս, աչերէս
Արին, արտասուք հոսի դարերով,
Յաւիտեան անխօս լեզու չունիմ ես...:

Իսկ երբ սև ամպեր գան ճակտիս հիւսել
Սուգի քօղ մռայլ, կարո՞ղ ես լսել
Արցունքիս երգը ցաւոտ ու ախուր,
Մինչ ես կը թաղուեմ ցաւերուս մէջ բիւր
Մտազբաղ ու լուռ...:

Բայց. . զժոխք կայրի ցաւոտ հողոյս խոր,
Ցնորքի աղա՛, պիտ լսես մի օր
Իմ բարբառն ազատ, իմ ձայնը ցնցող,
Երբ հրաբուխէս թռչին շանթ ու շող. . . :

Խ Ա Չ Ս

Թողէք որ տանեմ ծանր խաչս լուին,
Քրտնաթոր, կքած, ծնկով զողզոջուն,
Խորշակը բախտիս սև՛, անագորոյն
Թող խանձէ, մրկէ, զարունն իմ կեանքին:

Թող սև մանգձ կտրեմ, դառնութիւն համակ,
Ծով՛ ցաւի, վշտի՛, արցունքի՛, լացի,
Թող սիրտս կրծեն տանջանք, տառապանք՛
Թող որ զժոխքը ինձմէ սարսափի:

Էրնէկ, մենակ ես անողոք բախտի
Լինէի անմեղ զոհը դալկացած,
Բայց ո՛հ . . սղջ աշխարհ, թշուառ ու զրկուած՛
Նոյն սև ցաւերու մէջ կը տուայտի. . . :

ԼԵՈՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔ

Կզգամ որ կնպրիմ միայն այն ատեն՛
Երբոր իմ մոլոր ոտներ կը զգուեն
Գու լեռանց ազատ
Վիթխարի՛, անյաղթ
Կուրծքը հարազատ:

Կզգամ այն ատեն թէ ես անմահ եմ,
Այս մահկանացու տարերքներու մէջ. .
Թէ սէրն, երազն են մենակ սո՛ւրբ, վսեմ՛
Տառապանքներու մէջը սև՛, անվերջ. . . :

Հոն կզգամ որ իմ դառնացած հողին,
Աշխարհին, նիւթին, դաժան օրէնքին
Հէք կալանաւոր, իմ արծիւ հողին,
Արևի պայծառ լոյսէն խելահեղ
Թափահարելով թևերն իր զօրեղ՛
Կը փշրէ կողերն իր զառագեղին,
Յաւէտ բռնակալ, երկաթ ու պողպատ,
Պըլլուած շողին, խնկաբոյր հովին՛
Կոյս ու զով օգին մէջ ճախրէ՛ ազատ. . .

Հոն, այն սէգ, հպարտ բարձրութեան վրայ
Անէացումի աստուածն կը թրթռայ,
Հոն մոռացումի դիւթական տաճար՛
Բայց է ցաւատանջ, հէք հողոց համար:

Այդ տաճարին մէջ՛ ես համակ սարսուռ,
Ես համակ ոգի, կը ծնրադրեմ լուռ,
Մենակ ու ազատ երազներո՛ւս հետ,

Վշտի աստծուն՝ իմ սեւ ու պաժան
Ցաւերս կը հեծեմ.. որք կանօւրանան,
Եւ տակաւ, տակաւ կը ջնդին անհետ...:

Եւ ես մոռացած իմ անհուն վիշտեր,
Անմահի մ' վայել քաղցր, անդորր քնով՝
Մեղմիւ կը փակեմ իմ խոնաւ աչեր
Երջանկացումի անմահ երազով...:
Այդ բարձրութենէն երջանիկ, վսեմ
Մինչ սահեն ոսներս, և ես զլորուեմ
Աղտեղութեան բոյն քաղաքն տափարակ,
Կեղծիքի, սուտի թիւնալից քաղաք:
Աղտեղութիւններ շուրջս կը պատեն,
Ահ... ես կենդանի՝ մեռած եմ արդէն:

ՆԱՄԱԿ ՉԱՌԻ

Իջիր կոսնկ, և անցիր
Պատուհանիս առջևէն,
Արցունք խեղդեց իմ աչեր՝
Երբ առի ես ձայնդ հեռուէն:

Պահ մը կեցիր, կ'ազաչեմ,
Հարցմունք ունիմ բիւրաւոր,
Եարիս կարծա կը քաշեմ
Անմխիթա՛ր, մենաւոր:

Եարս իր երկար վարսերից
Մետաքսեայ թել չհլուեց,
Անով նամակ սիրալից
Քու ոտներուն չկապեց:

Դարեր սևնդ ամիսներ,
Եարէս չունիմ ոչ մի լուր,
Կեանքեր մաշող ամիսներ,
Կսպասեմ ես. բայց իզմբ...:

Է՛ս ցաւերուն, վիշտերուն,
Սիրա կարո՞ղ է զիմանալ,
Մենակ իմ եարը սիրուն
Ցաւերս կարէ իմանալ ..

Կոսնկ, դարձիր զնա՛ ես,
Քտիր եարբս նազանի,
Թէ նամակ մը բերես հեազ՝
Կեանքիս կէսը քե՛զ լինի...:

Տես, թէ ի՞նչպէս հալ ու մաշ՝
Աչքս ճամբին եմ յառած,
Նամակ մը առ, ու տուր վազ
Կեանքս մազից է կախուած...

Կոունկ թռակ ու գնաց,
Քաղցր կռկոտցն զեռ լսեմ,
Աչքերըս թաց, սիրտս բնց
Վերադարձին կապասեմ:

ՄԱՂՁՈՏ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ

Մաղձոտ մենութիւն, վսեմ լոռութիւն,
Եւ քնքո՛ւշ, թովիչ աչերն կուսական,
Խորհուրդը գրկող չքնաղ բնութիւն
Ինձ երանութիւն երազել կուտան:

Բայց երանութեան ծաղիկս երկնային,
Աւանդ, չփթթած՝ կը թառմի իսկոյն,
Դոհ ու բոհին մէջ կեանքի դժոխքին՝
Խուսափող ոսկի անուրջի մ'հանգոյն:

ԱՐՏՆ ՈՒ ԳԱՌՆՈՒԿ

Ոչինչ այնքան գեղեցիկ է, ցնորալից,
Որքան արտին վէտվիտումը երազկոտ.
Ոչինչ այնքան հրաշալի, հրապուրիչ
Քան գառնուկին մօր կաթ ծծեն ին՝ հմայքոտ:

Կը ծրփծրփայ արտը կեանքով առլըցուն,
Խորհրդաւոր մըրմունջներով գեփիւտին,
Եւ ոչխարներ դմակներով օրօրուն՝
Կեանք կը ծորեն անմեղունակ գառնուկին:

Կը փրսփրսման ոսկի հասկերն մեղմօրէն
Գաղտնիք կեանքի, աշխատանքի օրհնութիւն.
Գառնուկները կայարուելով կը մայեն,
Կը ձայնակցեն անմահ երգին հասկերուն:

Ո՛հ, ի՞նչ այնքան գեղեցկագոյն, հրաշալի,
Որքան արտին վէտվիտումը ցնորալից,
Եւ ի՞նչ այնքան յանկուցիչ և պաշտելի,
Քան գառնուկին աներես կախն ստինքից:

Էրնէկ մեռնիմ ոսկեկոհակ արտին մէջ,
Հասկեր խօսին դամբանական ինձ վերայ,
Գառն ու մաքին դմակներով իրենց պերճ՝
Կայտուէ՛ն, կեանքի երգը երգեն մըշտակայ...:

Հ Ա Յ Ո Գ Ի Ն

Նետը թռաւ, ինչպէս կայծակ իր աղեղէն լայնալիճ,
Եւ շանթահար տապալեցաւ հսկան թիկնեղ, վատասիրա...
Քաջն դափնեզարդ կամարներէն յաղթական՝
Դիտեց մահը բռնաւորին այն գոռոզ,
Ազատութիւնն՝ իր լեռներուն հայրենի...

Նուիրական, երկնասլացիկ սօսիներ,
Խորհրդաւոր սօսափիւնով մ' անմեկին՝
Նուրբ շրթունքով՝ թարմ ներբողներ հիւսեցին
Հայրենասէր Հայ դիւցազնին անվեհեր...:

Հովը գուշակ՝ այսպէս մեկնեց այն պատգամը երկնածոր,
«Պիտի երկնէն հայ ծովերը ծիրանի,
«Հայ երկիրը չքնադագեղ, բեղմնաւոր,
«Եւ հայ երկինք աստեղագարդ, զիցաբնակ,
«Պիտի ծնին յաղթ Վահագներ հրահեր,
«Եւ բոցավառ արեգները նորանոր
«Պիտ թաւալեն ամանորէ ամանոր...
«Բայց... պիտի գան՝ օրեր լացի և սուգի,
«Երբ հիւսիսի շնչեն հողմերն բօթաբեր...
«Երբ աստուածներն գահակործան՝ վար թափթփեն
երկնքէն...»

Հոս՝ սօսիներ լուցին... արտասուեցին սօսիներ...:

* * *

Եւ այն օրէն հայրենասէր հայ ողին՝
Մոլեգնաբար գնաց փարել վեհափառ
Կատարներուն նուիրական այն սարին,
Ուր թառեցաւ Նոյի տապանը հսկայ...
Եւ դարաւոր փոթորիկներն ցրտաշունչ՝
Զնւր ջանացին ազատասէր հայ ողին
Վտարել այդ բարձունքէն...:

Ն Է Զ Ի Ժ Պ Տ Ա Ր

Գոհարիկ,
Քո հայրիկ

Ինչէր, ինչէր խօսեց արդեօք, իմ մասին...
Մեր սրտերը երբ բաբախեն միասին.
Անուշ լուսնեակն աստղերէն էլ վար իջաւ:
Ժեռ սիրտ հայրիկդ արդեօք, բնաւ չը զիջաւ..

Ոսկեթել արևս շիջաւ:

Վեր առ Գոհար, սիրուն ընքուերդ կամարի
Նայիր երկնի այն փառահեղ կամարին,
Ինչէր խօսին զոյգ վառ աստղերն քով-քովի,
Թէ լոբմ ես, այդ անմահ գեղդ ո՞վ գովի,
Հերիք անգուժ, որքան հոգիս խռովես,

Սիրտս մրկէս խորովես:

Սարի կաքաւն ան լինչ անուշ կտկտայ,
Սարի քարն էլ իմ վիճակին կը գթայ,
Ինչո՞ւ միայն նազելի կոյսդ թուրս աշուի,
Կաս անտարբեր, սիրահարդ թող խաշուի՞,
Անգուժ, գոնէ յուսատու բառ մ' ինձ ասա՛,
Անգուժ և բախտս, իմ մուրազին չհասայ:

Լ ՈՒ Ս Ի Ն

Լուսին, միսթիք ոսկի շողերդ մելամաղձիկ, երազուն՝
Երկնային սուրբ անուրջով մը սրտիկս առնէն օրօրուն,
Եւ ես հոգևով անէացած ստորնաքարը այս երկրէն՝
Աստղերէն վեր կը սաւառնիմ, յոյզի թևով հրեղէն:

Բացարձակին կնիքն ես դու, դրոշմուած
Վէհ, անկնճիռ, հսկայ ճակատն երկնքին,
Իրւր շողշողուն, վառ աստղերով կէտկիտուած՝
Երկնային, սուրբ, աղամանդեայ քերթուածին...:

Կիթանն ես դու, աստղերուն փառք նուագող,
Թէ խտացած մեղեդինն ես երկնային,
Որ լուսթեամբ իսկ սրբազան՝ վսեմին
Ներքո՞ղ հիւսես, կազդես սրտից յոյզ ու դող:

Խորհրդաւոր սրտիդ խորերն հոյաշէն՝
Մուսաներու զգեա՞կ կանգնի ոսկեղէն,
Ուր լուսաճեմ ոգիք երկնից անհամար՝
Բոցավառնն քերթողի սէրն ու հանճար:
Կամ անմահից ձեռքէն փրթած դուն վարդի
Կոկո՞ն ոսկի. . . անմահ զանգն ես երկնքի:

Հեղիկ դէմքդ, այդ մելանոյշ, քնքուշիկ,
Ինչո՞ւ այդպէս է գունաթափ ո՞վ լուսին,
Միթէ դմն էլ վիշտ, ցաւ ունիս անմեկին,
Դարդեր կրծող սրտիդ թելերը փափկիկ...:

Այդ տխրանուշ դէմքիդ դալնէն արծաթի
Կուզայ մասնե՛լ սև ցաւերը քո սրտի,
Եւ դուն թշուա՞ռ, հիւժախտաւոր մշտական,
Հատնիս, մեռնիս, հազիւ դեռ մէկ ամսրկան...:

Բայց հրաշակերտ, վսեմ մատը անեղին՝
Կը պարզէ քեզի նո՞ր կեանք, նո՞ր արև,
Եւ դուն կայտա՞ռ՝ մանկան նման նորածին,
Երկնից կամար թռչիս գուճրթ, լուսաթև:

Դուն գուրգուրոտ մօր մը նման հարազատ՝
Շոյհս կուսից վարսերն սև սաթ, ոսկեթէլ,
Եւ սուրբ սիրով, գորովալից, անարատ
Նուռ շրթներէն համբո՞յր քաղես անարգել:

Որքան հոգիք երկրպագու ո՞վ լուսին,
Արտասուքով աղաչաւոր քեզ բացին
Իրենց սրտերը արիւնոտ, ցաւատանջ,
Վիշտն ու կսկիծ, ժպիտ, արտօսըն ու հառաչ...:

Ձոյգ սիրատարփ հոգիներու սարսուռն՝
Անմեղ ու ջերմ համբոյրներուն լուռ վկայ,
Քանի՞ գաղտնիք, խոստում, իղձեր սիրասուն,
Կը ծրարեն սրտիդ ծալքերն արծաթեայ...:

Կուսին թովիշ, ծաւի ծաւի թուխ աչեր
Ծովացած դառն արտասուքով՝ ան ինչէր
Խնդրեն քեզմէ, այրած սրտից պալասմն,
Թէ հեռուներ մոլար շրջող սիրական:

Հէք պանդուխտներ կարօտամաշ ու մրկած,
Քանի՞ բարև, համբոյր ունին ուղարկած
Սուրբ շողերովդ իրենց պաշտած ձետերուն,
Թշուառութեան մէջ տապակուող ամուսնոյն...:

ՀՐԱԺԵՇՏ

Մնաս բարեան, թռչնակ սիրուն,
Ախ, ինձ չանես մտահան,
Ծիծեռնակի թևովդ նախշուն՝
Ե՛կ, թառխը իմ պատուհան:

Թ՛նփ տուր թևերդ, ձայնովդ անուշ՝
Երգէ ինչ որ կը սիրես,
Եւ ճուղովդ անսուշ, քնքուշ,
Ասան, թէ «չեմ մոռցած քեզ»:

Ա՛խ, ՇԱՏ ՍԻՐԵՑԻ

Ա՛խ... շատ սիրեցի լեռներու վճիտ աղբիւրը զանգակ,
Շատ, շատ սիրեցի գեղանի կուսին աչերն սևորակ.
Ջուրը զովացո՛ւց ճակատըս այրող, պապակըս մրկող,
Դարգերս ծովացո՛ւց ոգեհան, անզուժ աչերն դիւթող...

Արցունքս կուլայ վճիտ աղբիւրին ծոցը բիւրեղեայ,
Անզուժն կը խնդայ հառաչանքներուս, մորմոքիս վրայ..
Ուռենին կանաչ կը գգուէ սիրար վճիտ աղբիւրին,
Մինչ սիրաս որբ՝ ծիւրի՛ մարմըրող շողին պէս
վերջալոյսին...:

Ովկիանոս քեզ հայելի՛ վիթխարի,
Կոյս անտառներ թելերն են սուրբ կիթառի,
Ասաղերն բոլոր ոսկի սրտիդ սիրահար,
Ծառն ու ծաղիկ՝ գեղոյդ կը նետեն բուրվառ...:

Լեռն ու բլուրն ալ պար բռնած շար ի շար՝
Զեփիւտին հետ գովքդ ներբողեն յամբաբար,
Դարունն փափկիկ գորզն փռէ ոտքիդ տակ,
Ուր ցնորուած կայտո՛ւք բիւրեղ, ջինջ վտակ:

Բայց դուն համեստ, բիւր պաշտամանց անտարբեր
Մեղամաղձիկ լուսթեամբ ես համակուեր...:

Պատկառելի լուսթեան մէջ գիշերուան
Շիրիմներուն մխիթարիչ ս՛վ ողի,
Ցուրտ ոսկերաց շրթներդ ինչե՛ր փսփսան.
Արդե՛ք, դրախտի վէպերն ցնցոյ, այն ոսկի.. :

* * *

Երկնի խոհուն դուն անբարբա՛ն պատմաբան,
Երբ իրաւունք, արդարութիւն յաղթական,
Գան տիրանալ այս անիրաւ աշխարհին.
Երբ թշուառի արցունքն իսպա՛ն ցամաքին,
Մի՛, մի՛ մոռնար լուսին, հէքիս ցուրտ դամբան,
Զի սարսուռն մարմնացումն ես զթութեան...:

Կը մըռնչէ՛ ովկիանոսն վիթխարի,
Սե՛, սե՛ գիշեր մը կը չոքի իր կրծքին,
Կուրծք՝ որուն տակ տարտարոս կը գալարի,
Մահաշըշուկ սարսափներով անդունդին:

Իմ խեղճ նաւակ առագաստներն պատառուն,
Մըրըրկայոյց ալեաց մէջը փրփրազէզ,
Հոգեվարքի հառաչանքը շրթներուն՝
Լեռնէ անդունդ կը գլորուի գահավէժ:

Հէք ճամբորդներն խելակորոյս, ուշաթափ՝
Խօլ սեղմումով մը կը փարեն մոլեգին
Ամեն ինչի... ճիչ, վայնասուն ու խուճապ
Կ'ընկերանան տարերքներու քմայքին:

Հեզնանքի թուք կը շարտեն ալիքներ
Ճամբորդներու ճակատներուն մահաախպ...
Անդո՛նդ, խաւար մահու սե խաղն են սարքեր,
Ո՛հ, ո՛ւր ցամաք, ո՛ւր փարոսը լուսաբեր...:

Նրստանձ էին քով քովի
Պարտիզին մէջ խնկարոյր,
Լնու, սիրատարփ, գողունի
Կը քաղէին ջերմ համբոյր...

Չարածըճի պատանին՝
Արագ իր շուրջը գիտեց,
Եւ սիրունու ականջին՝
— Ե՛կ, ոչ ոք կայ — շըշնչեց:

Կոյսն շնորհալի նազանքով,
Հարցուց մեղմիկ — իսկ վերե՞...
Յաղթ պատանին աշխուժով
Վրայ բերաւ — լիք տերև ..

Պատասխանին սրամիտ՝
Անվերջ ծիծանդ յաջորդեց,
Անոնց սըրտեր սիրափթիթ՝
Երջանկութիւնն օրօրեց...:

Այդպէս գիտէ սէրը միշտ...
— Մաքուր էր դեռ անոնց սէր —
Երբ կը սահի՛ օրն անվիշտ,
Ո՛վ դուք անգին՝ ըսպէներ...:

ԱՆ, ՔԱՂՏՐ Է ԻՆՁ ԵՐԱԶԵԼ

Ա՛հ, քաղցր է ինձ երազել,
Հոգւոյ անճառ վերացումով
այն ատեն՝
Երբ ողջ բնութիւնը հանգչած,
Վսեմ գիրկը լուսթեան՝
Կը ննջէ մոռ, մոռ
անուշ...:

Երբ լճակըն արծաթեայ,
Հեզամնջիկ ալիքները ծրարած,
Հուսինն անուշ
Փափկիկ սրտին վրայ սղմած
Կը ննջէ մոռ, մոռ
անուշ...:

Երբ լեռները իրենց հպարտ
Ճակատները խոնարհած՝
Կաքաւներով, եղնիկներով,
Հուսնի անմոռ շողերուն տակ
Հանդարտ, հանդարտ կը ննջեն
մոռ, մոռ անուշ...:

Երբ աստղերը վառվառն,
Անմահ, վսեմ լուսթեան երգ
Իրենց բոցոտ շրթներուն.
Եւ աղամանդ աչերուն խոր
Քաղցր ժպիտ երկնային
Քնքոռ, քնքոռ
Կը ննջեն մոռ, մոռ
անուշ...:

Այն ատեն՝

Երբ գեղանի կուսին թովիչ
Աչեր մեղմիւ կը փակուին,
Երբ կոյսն ու սէր
Մորփէօսի խորհրդաւոր
Աշխարհին մէջ զիրար գտած,
զիրար զրկած,
Երանութիւն երազելով
Կը ննջեն մոռ, մոռ
անուշ...:

Երբ թռչնիկներն բոյնին մէջ
Կտուց-կտցի, սիրտ սրտի
Մայրերով, ճուտիկներով՝
Շըշըճնջող տերևներու
Հէքեաթներով երանաւէտ,
Հուսնի երազ շողերուն տակ
Կը ննջեն մոռ, մոռ
անուշ...:

Երբ ալ դադրին երկնի կիթառ
Ծառերու սօսափիւնը խորհրդաւոր
մեղանոյշ...:

Երբ առուակը բերեղ, վճիտ,
Իր հառաչանք, սուգն ու երգեր
նուագելով՝

Երազի մէջ կը թաղուի...

Ա՛հ... այն ատեն՝
Թողէք որ ես ալ ննջեմ,
Մոռ, մոռ անուշ բնութեան
Տանճարին մէջ սրբազան...
Թող լուսթեան մեծ ու վսեմ

երգովն անձառ.
Յոզնած հոգին ցաւագար
Հանգչի պահ մը անուշիկ
Լուսնի շոյող համբոյրին տակ
Քնքուշիկ.
Թող ես թշուառ մարդկութեան
Տաժան ու ծանր
Տանջանքներս թեթևացման
Ոսկի երազով՝
Պահիկ մը, վայրկեան մը
Հանդարտ ու թեթև
Նընջեմ մնւշ, մնւշ անուշ...:
Եւ երանի ալ չարթնամ
Այդ երազէն սրբազան...
Այլ վշտակոծ հոգոյս թևեր
Թնի տալով,
Սիրոն, քնքնւշ աստղերէն
Ան այն բոցոս աստղերէն
Էլ վեր, շատ վեր սաւառնեմ
Եւ լուծուիմ, հնչիւն դառնամ
Սուրբ ու վսեմ լոռթեան
անմահ երգին...:

ԶՈՒՆԻՍ ԲԱՐԲԱՌ

Լնւռ ես աստղիկ, չունիս բարբառ,
Աչքսով, ունքով կը խօսիս,
Սև մորմոքի հրդեհով վառ՝
Փայլ սւ շողով կը խօսիս:

Աստղիկ, սիրաս էլ տխուր քեզ պէս,
Տառապանքի հրդեհով
Կայրի, վառի, մըրկի քեզ պէս
Սև աշխարհիս ցաւերով .

Նա էլ քեզ պէս չունի լեզու,
Դարդ ու ցաւով կը խօսի,
Սև աշխարհիս տառապանքով
Լաց, մըրմուռով կը խօսի...:

Ս Ա Լ Ն Ա Պ Ա Տ

Անմահարար և սառնորակ
Քաղցրակարկաչ առուի ափին,
Ստուերախիտ ուռենու տակ
մեղմօրօր՝

Ահ, թէ պահ մը հանգչէր հոգին
■ իմնոր՝

Ահ, թէ արցունքըս միանար
Ականակիտ աղբիւրին,
Մասյլ ճակատըս հրավառ՝
Թէ համբուրէր զով քամին,
Գնացէ ցաւերս, վիշտերս այրող՝
Պահ մը սիրտս թո՛ղ տային,
Յոյսի երազ լուսաշողշող՝
Ծաթէր հոգոյս խո՛ր մթին...

Այդ աղբիւրը պէտք է լինէր
Սալանապատը ջինջ, կաթնահամ,
Ուր առաւօտ ինքզինք զիտէր
Արագավազ սիրուն այծեամ...:

Ուր առաւօտ լուսաբացին՝
Կաքանները շօրօր-մօրօր,
Ճուտիկները շուրջ հաւաքած՝
Իրենց սրտիկ զօվացուցին:

Ուր գիշերը՝ զոյգ վառ աստղեր,
Անդրադարձան, շողշողացին,
Եւ աչագեղ փէրի կոյսեր՝
Վարդ երեսները լուացին...:

Անմահարար և սառնորակ
Սալանապատի սիրուն ափին,
Ստուերախիտ ուռենու տակ
Ման գայ մուրար դեռ իմ հոգին...:

ՄԱՅՐԱԿԱՆ ՍԷՐ

Ինձի բերէք Լիբանանու մայրիքէն
Շինեմ նաւակ այս ձեռներով զողողուն,
Եւ անցնիմ արցունքներուս ծովերէն,
Երթալ, գըտնել կարօտամաշ իմ որդոյն:

Արև չկայ, դադար չկայ ինձ համար,
Արցունքներուս ծովերն են միշտ փոթորկոտ.
Թող նաւակս փըշրեն խութերն անհամար՝
Ջարգուած գլուխս իյնայ միայն որդուս մօտ . .

Ջարգուած գլուխս իյնայ դարիպ բալիս մօտ,
Սառ շրթներըս հպին մուկսր ստներուն,
Արիւնս խմող, անխ, չ'քաշէ թող կարօտ...
Կեանքս մատանդ կանեմ բալաս, քո սիրոյն:

ԸՆԿԵՐ ԶԱՆ

(ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՊԵԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Ընկեր ջան,
Հոգի ջան,
Հէքին ցաւով՝
Եւ թշուառին սև դարդով
Ես լցուած,
Տապակուած:

Երկնի լալկան
Թուխ ու մռայլ ամպի նման
Եւ մերժուած կուսի նման,
Տխուր ես ու դառնացած:

Թախիծ ովկեան սև աչերէզ՝
Շանթ ու կայծակ կը թռչեն,
Եւ սրտիդ մէջ, մըրբիկ-թաթառ՝
Յաղթ առիւծներ կը մոնչեն...:

Նամարդ աշխարհ՝ ստոր աշխարհ
Անկեղծ սիրտըդ կը յուղէ,
Եւ թշուառին ցաւը ծով, սար՝
Կարմիր արիւնդ դեռ կըսգէ...:

Դուն շիկացած՝ բոց աչերով
Քու բաշերըդ կը թոթուես,
Առիւծի պէս մոնչելով
Կեանքոս սիրտըդ կը պատուես...:

Այդ սուրբ սրտէդ,

Անգի՛ն սրտէդ,

Դարդի մաղձոտ սև՝, սև գետը
Առան, առան կը յորդի,
Եւ թշուառի արցունքին հետ՝
Վիշտը իւր մէջ կը խեղդի...:

Եւ դուն խրոխտ, և դուն հպարտ՝
Դեռ կը նայես ակնապիշ,
Թուխ ամպերու մէջէն հանդարտ՝
Դէպ Արեալոյսըն բամբիշ...:

Կարմիր արեանդ շառաւիղը
Ամպերուն մէջ կը ցոլայ,
Եւ արշալոյսըն կենսատու
Վրադ անսըշ կը թրթռայ...:

Մինչ աչերըդ՝ մեզմ կը փակուին,
Եւ կը ննջես յաւիտեան...
Դուն հանգիստը հէք զրկուածին՝
Կեանքովդ գ'ես, ընկեր ջան...:

ԳԻՆՈՎ ՍԻՐՈՎ ԵՄ ԳԻՆՈՎ

Յնորալից յորդումով
Բիւր տենչանքներ անմեկին՝
Անսուշ, քնքուշ տազնապով
Ողողած են իմ հոգին:

Լեզու բացուեր է սրտիս
Հազար ու մէկ ճռուողով,
Կրակ ընկեր է հոգիս,
Հոգիս խուսով սուրբ սիրով...:

Քաղցր ոգի մը կերպով,
Հեզիկ ընկեր մը կուզեմ,
Որուն մէջ սիրտըս յորդի,
Յորդի, յորդի հանդարտի...:

Բիւր տենչանքներ անմեկին
Յնորալից յորդումով՝
Ողողած են իմ հոգին,
Գինսով սիրով եմ զինով. :

ՀՈՐԻՋՈՆՆԵՐ ԱՆԾԱՆՕԹ

Անցնել կուզեմ այն հեռաւոր
Ճամբաներէն անծանօթ.
Անծանօթին եմ ուխտաւոր
Զքնաղ տեսքին իր կարօտ...:

Մենակ թռչել, անցնել կուզեմ
Ճամբաներէն այն դերբուկ,
Ի՞նչ փոյթ ինձ խեռ փոթորիկներ
Կարհամարտեմ ձիւնն ու բուք:

Պիտ մազլցեմ անմատչելի
Ճամբաներէն խորդ ու բորդ,
Փնտուեմ պիտի, զանեմ պիտի
Անծանօթը հրայրքոտ...:

Թէ ոտքիս տակ խոյս տայաւագ,
Իյնայ ժայռը իմ զլխին,
Թէ գահավէժ, արագավազ
Գլորուեմ խորն անդուհղին՝

Դարձեալ տենչայ պիտ իմ հոգին
Հորիզոններն անծանօթ...
Ուր ցնորքներն երամովին
Գգուեն վարդէր խնկահոտ...:

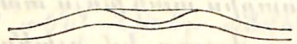
*
*

Ու անծանօթ ճամբաներու
Եզերքներէն դիւթական՝
Անուշ զօղանջը զանգերու
Հնչէ հոգոյս սուրբ խորան...:

Եւ կը ձգուիմ ես հմայուած
Այդ կոչերէն մեղանոյշ,
Մինչ իմ ստները մոլորուած՝
Կը յոշտեն քար ու փուշ...

Հնչէ՛ զանգակ, հնչէ՛ առուշ,
Ոգևորի՛ր իմ ճամբան,
Արև մասն... մնացի՛ սուշ,
Շուրջըս բուեր կը վխտան...

Հնչէ՛ զանգակ, մնջէ՛ անուշ,
Ոգևորի՛ր իմ ճամբան,
Թող ամբանան ստներս անուժ՝
Անցնի՛ ձանձրոյթ յոգնութեան:

ԿԸ ԺՊՏԻ ԻՆՁ ԱՊԱԳԱՆ

Վաթան ջան,
Ողջ յօշտուած, արիւնաքամ,
Ցուրտ ու խոնաւ անկողնիդ մէջ
Պառկած անյոյս, մահամերձ՝
Համբես շրփոթ տանջանքներուդ
Դարեր տևող վայրկեաններ...
Եւ սլինդ փակած աչերդ պղտոր՝
Մահ կը խնդրես... կարճելու,
Տառապանքներդ անուշի...

Բայց մի հողիլիս, մի լքուի՛ր դուն,
Յոյսդ մի թաղեր բրգբրտուած
Սև աւերակ կուրծքիդ տակ...
Խոր դողանջը որ կը լսես՝
Չէ, չէ երբէք բօթաբեր
Դամբանական քու թաղման...
Դեռ կը շնչես... դուն չէս մեռած,
Չես մեռնելու յաւիտեան:

*
**

Ղօղանչին հետ քաղցրամրմունջ
Կը հասնի իմ ականջին,
Մարտի գոռումն մըրրրկաշունչ
Դիպագներու պճաքարին...

Եւ անձանօթ, գոռ լեռներու
Ճախտներէն յաղթական՝
Անուշ ժպտով մը կենսատու՝
Կը ժպտի ինձ ապագան:

ԽՈՍԱՑԻՐ ՀՈՎԻԿ

Հովիկ խնկաբեր,
Օր մը երջանիկ՝
Խոստացիր երգել
Ինձ երգ մը գողարիկ...

Խոստացիր հովիկ
Շրթներովդ անսուտ,
Որ ես հանգարտիկ
Գրկանձ մայրամուտ՝

Իջնեմ անվրդով
Ննջել հողին տակ...
Նոյն իսկ գարերով
Կարօտ աչքս փակ՝
Պիտի սպասեմ
Քու երգին վսեմ...

Մինչև որ հովիկ,
Երջանիկ մի օր
Փութաս դուն մեղմիկ
Կարդալ ինձ օրօր...

Եւ երգով զուարթ
Անուշ ու գողարիկ,
Ճռողե՛ս... «Ազան
է քո հայրենիք»:

ԴՈՒՆ ԿԸ ԳՆԱՍ

Դուն կը գնաս ծաղկանց միջով,
Դէմքիդ ժպիտ երջանիկ...
Ես վեր կելնեմ փուշ ուղիով՝
Դէպ գողգոթան մահաձիգ...

Գնաս բարեան, բախտը քեզ հետ,
Անուշ երանգդ իմ սրտի,
Խաչիս վերև՝ բուրումնաւէտ
Արշալոյսըդ թող փթթի...

Մոռացութեան փոշիին տակ՝
Բզքտուած սիրտըս թաղիր...
Եւ տանջանքիս խնլ, անգիտակ՝
Վրան մեծկակ քնք մը դիր...

Երբ չկրնամ տոկալ, հոգիս,
Եւ կարօտովդ ոգեվար
Մեռնիմ... անունդ քաղցր շրթունքիս՝
Ա՛խ, գերեզմանս մի՛ մոռնար:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ԳԵՂՋՈՒԿ

Կանաչիր անտ իմ, անխ շուտ կանաչիր,
Սառեր, քարանցեր է երկինք վաղուց,
Հերկեցին քեզի մասներըս անուժ,
Ոռոգեց եղբորս արիւնը կարմիր,

Կանաչիր անտ իմ, շուտով կանաչիր,
Նօթի են ճատերս, յոյս իմ կանաչիր:

Յորդիր անտասուք աչերէս պղտոր,
Ոռոգիր արտըս ծարաւէն մրկած,
Չորացան արեան ծովերը ի գուր,

Երկինքն է ժլատ... աշխարհ քարացած...

Կանաչիր անտ իմ, յոյս իմ կանաչիր,
Պալէքս են նօթի, տկո՛ւր, կանաչիր:

Դաժան դարգերու բեռան տակ կքած
Կանակս եմ տուեր աւերակ շէմքին,
Ա՛խ... եղբայրներս են ողջ-ողջ յօշոտուած՝
Վիզ ծուռ կը նայեմ ես քար երկնքին...

Կանաչիր անտ իմ, անխ, շուտ կանաչիր,
Բալէքս են նօթի, յոյս իմ կանաչիր:

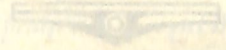
ԴԱՐԱՎԵՐՋԻԿ ԿԱՐԱԻԱՆ

Անապատին մէջ արնոտ հեաքերով՝
Մոլոր կօրօրուի անծայր կարաւան...
Չուլումն հոն բանայ հազար մի գոյնով
Դժոխքն իսկ խանձող՝ խուժ-զուժ տեսարան...

Քառութեան նոխնիզ յաւիտենական,
Սնուլ անապատներ մորթըուիլ գնան,
Երկնի կուրծքին մէջ շանթերն ալ մեռան,
Դուն լոյս ցերեկով քերթըուիլ գնան...

Թող քու դիակներ գետեր դարձնեն,
Արիւնըդ հոսի՛ փրփուր յարձանքով.
Ծեր ու մանուկներդ ձորերը հարթեն,
Թող բորենիներ հրճուին խայտանքով...

Գնան, կարաւան, ոսներովդ կթոտ,
Ցաւերու տաժան բեռը շալակիդ,
Գերեզմանի մէջ քեզի անձանօթ՝
Դարաւոր բեռըդ՝ գետին զիր... հանգչիր...

Ք Ա Յ Լ Ե Ր Դ

Կաքաւ քայլերուդ ձայնը ներդաշնակ՝
Նուազի մը պէս՝ կ'ունկնդրէ հոգիս,
Որն մեզմ հպումով կոհնի առ կոհակ՝
Կը յուզէ թրթռուն ծովն զգացմունքիս...

Քայլերդ այնքան ք՛քուշ են հոգիս,
Կարծես կը շրջեն աստղերն վրայ...
Քայլերդ այնքան զգուշ են՝ կարծես
Կը շրջեն կարօտ սրտի մը վրայ...

Տատրակ քայլիդ հետ, խօսող, ներդաշնակ՝
Կը հաշուեմ ուժգին տրոփը սրտիս...
Յոյզ ու տենչերուս ծաղիկներն համակ՝
Ոտներուդ ներքե՛ կը սփռեմ հոգիս:

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ա Բ Ա Ղ Ձ

Եւ գնացի սրտիս գծած ուղիով...
Հայրենիքիս պրկնդ, մրկնդ կարօտով:

Անմեզ մանկանց—հրշտակներու լուսաթիւ,
Այլանդակուած դիակներու շեղձակոյտ՝
Տուաւ սրտիս խոյանք հգօր ու թեթիւ
Կատաղութեան սուրբ զայրոյթով հոսանուտ...

Արընթաւալ եղբօր սև սուզը սրտիս՝
Արծուի մը պէս նետուեցանք ես շեշտակի
Դէպ գուլումի աշխարհ, մորմոքը սրտիս...
Սլացանք ես արծուի մը պէս շեշտակի
Հողոյս մօռայլ երկնի թուխ-թուխ ամպերէն
Խլած շանթով, կայծակներով զինավառ...
Անբախդ քոյրեր, ձեր գեղեցիկ աչերէն
Յորդող արցունք—լացող պատին ոտնահար,
Բորբօքեց իմ սրտին խորեր սրբազան
Վրէժի հուրը ուժգին... ես խելագար՝
Մըրըրկեցի ուրազանի մը նման,
Մըրըրկեցի դէպի աշխարհն գուլումի...
Հայրենիքիս ծխացող սուրբ սեղանի
Վրայ գոհելու մասանդ կեանքըս սիրագեղ:
Եւ կռուեցայ ինչպէս կորին կորցնող՝
Առիւծները կը կռուեն... և իմ ահեղ
Մըրընչիւնըս կը համէր, կուտար դող
Գազանացած, արիւնտիւում թշնամուն:

Գնդակներու տարափին տակ՝ հանգարտիկ
Կ'երգէի ես վշտի երզը իմ սիրուն,

Գարնանատեն՝ երգ թախծալի և գողտրիկ,
Եւ վրէժի երգն անողնք, սարսըռուն...:

Ցաւոտ հոգու ընդվզումի այդ պահուն՝
Երբ զգացմունք անհունօրէն կը պոռթկան,
Գնդակ մը տաք ծակեց սիրաբա անարիւն,
Եւ ես ընկայ, ընկայ շանթի մը նման...
Աստուածացնող երկունքներով զալարուն,
Լուռ հատնումի վսեմագոյն այդ պահուն,
Որքան խաղաղ ու երջանիկ էի ես...
Նուէրն անգին հոսէր սրաէս, հոգիէս:

Եւ ուումբերու զփոխային երգին տակ՝
Թմրած մտայ ես հերոսի անուշ քուն...
Բայց չ'մեռայ... կոյր զիպուած էր թէ հրաշք,
Այդ չ'գիտեմ... գթութեան քոյր մը սիրուն՝
Քաղցր կը ժպտէր, երբ որ բացի իմ աչեր...
Վառ, անյողողող գուցէ իմ ջերմ հաւատքն էր
Կեանքս փրկող... և կամ բարի մի գուարթուն
Գթաց ինձի, որ չմեռնիմ բէ մուրատ,
Տեսնեմ հայի վառ արշալոյսն ու գարուն՝
Ապա մեռնիմ... մեռնիմ հանգիստ ու անգարտ...
* *

Իսկ այժմ երբ որ վերջին ծուխը մարեցաւ,
Սառն երկնքի անկարեկիր աչքին տակ...
Ո՛վ մոխրակոյտ հայրենիք, ցաւ մ'անբաւ՝
Կը զալարուի սա տխրամաշ կուրծքիս տակ...
Ճգնաժամի երկունքներովդ ահաւոր՝
Արիւնշաղախ ո՛վ հայրենիք տարաբախք,
Կը ցընցուի ուժգին հոգիս սգաւոր,
Տես, մշտակոծ տանջանքներու հնաւանդ
Սորանիդ մէջ սրբազան, մոլի, տխրաբոյր,

Վշտի բոցով՝ սիրտս կը վառի մոմի պէս...
Եւ արտասուող կամարիդ տակ սեւթոյր՝
Սաղմոսերգու հաւատքս պինդ ժայռի պէս,
Դեռ կըսպասէ ինչպէս Սիմոն ծերունին
Հոն՝ փրկարար ազատութեան սուրբ ժամին...:

Իսկ թէ պիտի ծիրի մոմըս դալկաղէմ,
Եւ սպառուի... դեռ չ'ողջունած լուսաղէմ,
Ես ծնկաչոք պիտի փարիմ ուշագնաց
Վիշտը սիրող նոյն այն փրկչի ոտներուն,
Որ տայ ինձի թե սարեակի սեւագգեաց,
Սերս առած՝ թռչիմ, գնամ շուարուն,
Անցնիմ անխաչ շիրիմներու վրայէն
Երթամ, գտնեմ իմ սիրելի ուռենին,
Մեր բակին մէջ՝ մենակ, տխուր կծկտած...
Վստահ եմ որ աւերիչ ձեռք չէ՛ դպած
Թախծոտ ոգոց վիշտը զբրկող ճիւղերուն,
Եւ անողորմ մատները պիղծ չեն փշրած՝
Դալարագեղ մատաղ սասերն իր ճկուն,

Չէ, չէ թողմած, նա թոշնած չէ, վստահ եմ,
Չէ որ ես զայն ուռգած եմ արցունքով...
Թողէք, թողէք, որ իմ սև բոյնը հիւսեմ
Արտասուներով և հոգեցունց տաղերով,
Անոր կանաչ ճիւղերուն մէջ երազող,
Այնչափ երգեմ... այնչափ սգամ, մինչև որ՝
Ցաւոտ երգէս պատուի խաւարը մաշող...
Մինչև լուսոյ աստղն ցոլցըլայ հեզանազ
Արտասուքէն կուրացած իմ աչերուն,
Մինչև հասնի Հայ ծիծեռնակն սրավաղ՝
Գարնանաւէտ ուրախ երգը շրթներուն...:

Օխ... այն ատեն՝ երջանկութեամբ խելայեղ՝
Խնդութենէս թող ես լինեմ սրտածաք,
Անշնչացած, թաւալզւոր ու անշեղ՝
Ընկնեմ ճիշդ հոն, ուր որ մայրս հերարձակ,
Անսուշ երգով մանուկ ճօճքըս կօրօրէր:

Զուարթ երգով, թաղեցէք ինձ մէն մենակ
Իմ պաշտելի ուռնու տակ թաւատուեր,
Սուգ մի ընէք, զի այդ մահ չէ ցաւագար,
Այլ ցանկալի անմահութիւն ինձ համար:

ՎԱԽՆԱՄ ՄԵՌՆԻ

Սիրեցի՛ քեզ, սիրով մը բուռն և անհուն,
Սիրով մը որ՝ գուցէ ոչ ոք չը սիրեց...
Վկայ երկինք, լուսին, աստղեր շողշողուն,
Եւ ոսկորներս... մաշուած մարմինս սիրատենչ:

Դուն առինքնող հմայքներովդ կուսական՝
Անմեղութեան ծոցին մէջը լուսացնոր՝
Ծիլ-ծիլ բացուած անմահ վարդի մը նման,
Ինձ քու շուաքը դարցուցիր վշաօրօր...

Իսկ քու կարօտ, անխ. կարօտդ ոգեհան՝
Գարունս մաշեց դաժան ձմրայ սարսուռով...
Կեանքս կուսամ, եթէ նոյն իսկ մէկ վայրկեան
Արբենամ ես երջանկացնող քու բոյրով...

Բնյց... կնկէի գլուխս տուած քո կրծքին՝
Մեռնել այսպէս... մրկող կարօտըս չառած,
Վարդ քաղել... չեմ յանդգնիր ո՛վ անգին,
Վախնամ մեռնի սէրըս այնքան փայլալայած:

ԳԱՐՈՒՆՆ Ո՞ՒՐ ՄՆԱՅ

Ո՞ւր մնաց գարուն, ասած ծիծեռնակ,
Ո՞ւր աւետաբեր ճիչերդ սրտայոյզ,
Սև սպասումի թունոտ շունչին տակ՝
Մեր երազները կը մեռնին անյոյս . .

Մեր շուրջ փոթորիկ, խաւար անթափանց
Ասած, ծիծեռնակ, գարունն ո՞ւր մնաց:

Ա՛խ, մեր մարմնի մէջ մաշուած, քրքրուած,
էլ կարողութեան չմնաց նշոյլ,
Ստուեր մը կարծես՝ որ վշտահալած
Աւերակներու մէջ յածի տխուր:
Արեան ծովերէն հեւ ի հեւ փախած
Ծիծեռնակ, ասած, գարունն ո՞ւր մնաց:

Տես, էլ չթողին քար քարի վրայ,
Բոյնդ էլ քանդեցին սիրուն ծիծեռնակ,
էլ մեր երգիքէն ծուխ չի բարձրանայ,
էլ չի պլպլայ հայրենի ճրագ,
Անվերջ ձմեռն է մեր կուրծքին չոքած,
Ասած, ծիծեռնակ գարունն ո՞ւր մնաց:

ԴԱՐԱԻՈՐ ԿԱՂՆԻՆ

Դարաւոր կաղնին իր կուրծքը հպարտ
Տուած մոլեգլին խենդ մըրիկներուն,
Հսկայ տիտանի մ'նման վէս, անպարտ՝
Դեռ ևս կորովի կը մնայ կանգուն . .

Միրտը ճեղքած է կայծակն անարկու,
Ահեղ փոթորիկն ճողակտոր արած,
Անսիրտ անցորդը վատ, արիւնարբու՝
Շուքը վայելած լեարդն է յօշոտած . . .

Բայց նա անվհատ, կամքով աննըկուն
Անողոք բախտի սև հարուածներուն
Դէմ կանգնած մենակ դեռ կարհամարհէ՝
Զիւնի ցուրտ պատանք, և բուքն մահաւեր . . .

Քանի անգամներ կատաղի հովին
Լքած էր հեզնոտ մահու մեղեդին
Եւ դալար, կանաչ ոստերն հեծելէն
Խլուած, լալագլին մայրենի բունէն:

Քանի անգամներ խելագար կարկուտ
Ծեծած, ջախջախած է իւր թև թիկունք,
Քանի անգամներ անձրև հեղեղում՝
Թերթերունքներէն թափեր դառն արցունք:

Թէև մերկացած իր նախնի փառքէն,
Թափո՛ւր երբեմնի դիւթիչ հմայքէն,
Թէև վիրաւոր, հիւժուած՝ դալկացած
Հոլանի թևերն են կմախքացած.

Քայց իւր արմատը զեռ ևս կենսունակ՝
Կապրի անփասս պահուած հողին տակ...

Գարունը կուգայ... զարաւոր կաղնին
Կանաչ տերևով կը պճնագարզուի,
Եւ իւր շուքին տակ կը բանայ կրկին
Նահապետը իւր սեղանն բարելի...:

ԿԱԹԻԼ ՄԸ ԱՐՑՈՒՆՔ

Մարած աչերուս խորերը պղտոր
Կաթիլ մը արցունք պահեր եմ աղի,
էս սիրտըս մեռած, սիրտըս սգաւոր՝
Կը հալի ինչպէս մոմը դապաղի:

Ա՛յ, հովեր, հովեր, անուշիկ հովեր,
Ո՛ւր պաշտելի մօրս շիրիմը անշուք,
Ա՛խ, իմ կուրացած աչերուն խորեր՝
Կարօտով մրկած կայ կաթիլ մ'արցունք:

Թող որ ես զրկած գերեզմանն իր ցուրտ՝
Սրբազան աւանդն անոր նուիրեմ,
Ա՛խ, մեռած սրտիս ցաւերն են անգուլթ,
Աշխարհն է անգուլթ, ես հէք որք մըն եմ:

ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ

Քարայրին մէջ այծեամն սիրուն՝
Անհանգիստ է այս գիշեր...
Անտառն քնատ, աստղերն արթուն
Ձեն քնացած այս գիշեր:

Փշի նման զարդերս բոլոր՝
Խոցեցին ինձ այս գիշեր...
Ձեն, չեն փակուիր աչերս պղտոր,
Իմ անուշ քննն է փախեր:

Կը շրջուիմ շամփուրի պէս
Անկողնիս մէջ անդատար,
Կը թըշթըշան արցունքներըս...
Կ'խօսին հաւերն միալար:

Կարծան արդեօք, թուխ-թուխ աչեր
Աչերէս քուն կը խլեն...
Թէ հայրենի սև-սև վշտեր
Հոգիս զրկեն, պարուրեն:

Քարայրին մէջ այծեամն սիրուն
Անհանգիստ է այս գիշեր,
Անտառն քնատ, աստղերն արթուն՝
Ձեն քնանար այս գիշեր...:

Գ Ր Ի Չ Ս

Դալուկ ճակտիս՝
Եւ արտասուք աչերուս մէջ ծովացած՝
Խռով բռնած իմ հոգին,
Ովկիաններու ալեկոծում սրտիս խոր,
Չեռքըս առի զրիչս,
Տխուր փորձով մ'շուարուն՝
Պատկերելու հայի տանջանքն անանուն...

Բայց ինչպէս որ դարեր մաշած ծերունին՝
Կը կքի իր բեռան տակ ծանրատար,
Կքէց, ճռուց իմ զրիչն ալ
Հառաչներու բեռան տակ...
Ճայթէց անեղ... ինչպէս կայծակ կը ճայթի,
Եւ փրշրուած՝ դողդոջ ձեռքէս ընկաւ վար:

— Հոգուս, սրտիս լեզու աննենդ ու արդար,
Ախ, ինչո՞ւ ճգնաժամի բոպէներուն այս մաշող
Լքեցի՞ր ինձ ու մեռար...

— Ինչո՞ւ համար
Ես չուզեցի դաւաճանել արուեստս սուրբ ու վսեմ,
Արուեստս նուրբ ու քնքուշ,
Դեռ մարդկային բառարանները ապուշ՝
Չստեղծեցին բառեր տխուր, բառեր ցնցող ու
հզօր,
Չգացմունքիս համազօր...

Թաղի՞ր, զրիչդ, վշտի լեռան սոսկ թաղի՞ր,
Հայի խաչը փշապատ՝ համըր լեզուիս վրայ դի՞ր,
Եւ ինձի եկ, աստեղագարդ

Խոր գիշերներ մէն մինակ,
Հոգուս հզօր խոյացումով բանամ քեզ,
Երկնի ծալքերը անհուն,
Ամպերու սիրտ սղաւոր,
Աստղերու կուրծքն ազամանդ,
Եւ դուն այնտեղ պիտի տեսնես ահաւոր
Անհունութիւնն Հայ ցաւի
Տրեզերքներ լեցընող...

Մ Ն Ա Ք Բ Ա Ր Ե Ա Ի

Մնաք բարեան, տանջանք ու վիշտ,
Իմ ընկերներ վաղեմի,
Լացի, սուգի սե անժպիտ
Աշխարհս ձեզ թող լինի...

Ես պլլըլուած վերջալոյսի
Ոսկի, անմահ շողերուն,
Պիտի սուրամ գտնել լոյսի,
Ժպտի աշխարհ մը հեռուն...

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԿՏՈՐՆԵՐ

ԿՈՒԼ-ՏՈՒՐ-Ա.ԿԱՆԻ ԳՈՎՔԸ

Ե՛կ անկեմ քեզ, զինի՛ կարմիր,
Կուլ-տուր-ական մը եմ ընտիր...
Ե՛կ, հոգիս, եկ, ո՛վ մտերիմ,
Առանց քեզի ես կեանք չունիմ:
Թէ կոկորդէս վար արշաւես՝
Անյաղթ առիւծ կը դառնամ ես...:

Սաամոքսիս հիւրասենեակ՝
Յարգարած եմ քեզի համար,
Գնա՛ վառել հոն հո՛ւր, կրակ,
Ո՛վ պաշտելի անմահ նեկտար...:

Օրհնեա՛լ լինիս, Նոյ նահապետ,
Մեր վիշտ, հոգսեր գիւտովգ անհետ՝
Կորչե՛լ կերթան անհունութեան
Ծալքերուն մէջ, լնւո ու անձայն...
Մինչ իսկ անկեմ ես օրն ի բուն,
Չեմ մերկանար Նոյի հանգոյն,
Եւ թոյլ չեմ տար որ ագռաւներ
Իմ երազող կտցեն աչքը...:

Ա՛հ միայն թէ... պատերուն հետ
Կատակ կանեմ... ցատկեմ ետ, ետ:

Յայնժամ ժպտի՛ ինձ ողջ աշխարհ,
Լոյս ես բոլոր, չկա՛յ խաւար...:

Ոտներս առանց զսպանակի՝
Կը թրթրուան ճօճանակի,
Կը կաքաւեն երկինք, երկիր,
Խնդան ծառեր քրքշալիր,
Եւ պատերը շուրջս պար բռնած՝
Կը սուրսուրան ի ձախ, ի յաջ...:

Հայհոյանաց երբ գունագեղ՝
Ընտրելագոյն փրթի՛ հեղեղ,
Բաքոս արքան քանի՛ հպարտ
Յնծայ, ժպտի, խայտայ՝ զուարթ...:

Դուն երկնային նեկտար քաղցրիկ,
Քեզմով ապուշն դառնայ ճարպիկ,
Ծանրալեզու, թոթովախօս՝
Գոռ բեմբասաց մը պերճախօս...:

Անմահ զինի, գոյնդ է կարմիր,
Սիրուհիիս թո՛ւշն էլ կարմիր.
Թոյրդ անմահ քաֆուր վարդի
Շող տաս նման նռան հատի.
Ո՛հ, ի հեճուկս Թաւշանջեանի
Ե՛կ, անկեմ քեզ կարմիր զինի...:

Օ՛հ, քանի՞ն թո՛ւնդ, գունաւոր,
Հայրենասէր դառնամ կտրիճ,
Ազգիս ուխտեմ արիւնս բոսոր,
Անձնանուէր դառնամ փրկիչ...:

Գիշերն առանց լուսնիակի,

Սէրը առանց զոյգ սրտերի,
Սեղանն առանց թարմ գինիի
Ի՞նչ շէնք, շնորհք, հրապոյր ունի...

Իսկ թէ բաժակս մնայ դատարկ՝
Եւ չմնջէ մշտափրփուր,
Ուրախութեանս ցամաքի ակ,
Ո՞հ, ինձ բռնէ մահուան սարսուռ:

Ո՛վ դուն բաքոս, աէր ողորմած,
Թէ զիս պատժես օր մը յանկարծ,
Քաղցրը զինով լիք տակառի
Մէջ, զլիսիվայր կախէ ինձի:

Իսկ թէ բողոքն ստամոքսի
Դուրս գայ բերնէս շատրուանել ..
Չկայ բաժին ինձ յանցանքի,
Անզգանն է գայն խարդախել ..
Հոգ չէ բնաւ, թէ փորահար՝
Կը տառապի դատարկ քսակս...
Եւ ընտանիքս ալ վշտահար
Վերեզմաններ զրկէ հասակս..

Ես պիտ տնկեմ, կեցցես ո՞ փոր,
Որ Շարայէն էլ շատ ես խոր,
Կեցցէ՛ գինին, ապրի՛ բաքոս,
Կուլ-տուր-ականք, հուռայ, հոս, հոս:

Իսկ թէ օր մըմեռնիմ յանկարծ,
Կուլ-տուր-ական բերանս ալ բաց,
Դէմքըս տխուր, աղաչաւոր,
Շուտ հասցուցէք գինի ազուր,
Լցէք բերանս կուժ մը ողջոյն,
Յառնեմ իսկոյն... տամ ձեզ ողջոյն...

ՀԱՐՍՆ ԵՒ ԱՔԱՂԱՂ

Նույ՛ց մը նախնի համեստութենն

Աքաղաղը շիկահեր՝
Սէգ քայլերով անվեհեր,
Յոխորտանքով սնամէջ
Շրջան կընէր բակին մէջ:
Հօտ մը ողջոյն հաւերու
Կեցած իրմէ քիչ հեռու,
«Փառքքեզ Աստուծ» ձայնէին,
Ի տես զիւցազն աքլորին...

Նորահարսը դուրս ելաւ,
Սիրուն երեսը բաց էր,
Աքաղաղը դէմն ելաւ
Լաչակի ճոթ փրթած էր...
Հարսն հանեց կարմրուկ,
Վրան եկաւ մարմրուք,
Չէ՞ որ աքլորն ալ մարդ էր,
Երեսն թողնել բաց մարթ էր,

Խնդիր բարդ էր և կնճռոտ:
Հարսին բռնեց մեծ շփոթ,
Էս մեծ յանձանքն քաւելու
Համար՝ ծոմ էր բռնելու..

Աքաղաղէն զատ՝ ո՛չ ոք
Կար բակին մէջ... անողոք
Կեսուրն հեռուանց կը զիտէր
Թէ իր հարսուկըն կիրթ էր.

Աքլորն տեսաւ հարս թէ չէ՝
Հաչակն իսկոյն վնւր քաշեց,
Կեսուրն ուրախ՝ «Թող կեցցէ
Իմ պարկեշտ հարսը» գոչեց.

Կնւ, կնւ, լի, կնւ, կնւ խօսեց
Աքաղաղն յաղթական,
Համեստ հարսուկն չխօսեց
Նօթն տարի հետ իր էրկան.

Հաւերուն հետ մեր աքլոր
Սիրաբանէր ամեն օր,
Երջանիկ էր աքաղաղ
Քան մեր հարսուկը սարսաղ:

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ՉՈՐՍ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԴՐԱՄԱ ՉՈՐՍ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

I ԳՈՒՄԱՐ

Անշուշտ կառնեմ քեզ, աղջիկ անմահ?
Քայց նախ՝ բեր հաշուեմ ձիրքերըդ համայն,
Առատ բաժինքդ, ոսկնով, արծաթով...
Բամբիջ ձեռներդ իր անմահ գեղով,
Պարկեշտութիւնդ ոգով հնազանդ՝
Ինձ պիտ պարզե՛ կ' կեանք, կ' եռանդ,
Եւ քու շնորհներու համագումարը՝
Երջանկութեան պիտ լինի հաւասար:

II Հանում

Իսկ թէ պակսի արծաթն ու ոսկին,
Թէ կասկածն կրծէ իմ անբիծ հոգին...
Եւ կամ թերանաս քու պարտքերու մէջ,
Ու պահանջներովդ անմիտ ու անվերջ՝
Իմ խրոխտ հոգին տանջես, խռովես,
Գուցէ մտովի հայտնեմ և քեզ...
Եւ պարտաւորուած հանե՛մ այ տիկին,
Սրտէս քու սէրը և յարգանքն անզին...:

III Բազմապատկո քիւն

Իսկ երբ մեղուի պէս փակես քու գործին,
Գիտենաս յարզը ժամին, կոպէկին,
Մերժես անաքանդ զարդարանքը սին,
Պաշտամունքիդ կուռք շինես ամուսին,
Լինես անտեսող, մաքուր, կարգապահ,
Խնձոր թշերըդ պիտ կրծեմ ագահ,

Եւ բազմապատկած խելագար սէրըս՝
Պիտ փաթաթուեմ քեզ, ճիշդ բաղեղի պէս,
Ու մատաղ հոգիք աստղերու նման
Մեր շուրջ պիտ թափին, աճին, բազմանան,
Եւ ճոռողիւնով իրենց մելանոյշ,
Հայրիկ, մայրիկ ջան, նուագեն քնքուշ...:

IV Բաժանում

Իսկ թէ լափէ քեզ հուրըր անծանօթ,
Պատիւդ մերկանաս... լսիրշ, անամօթ,
Ազգի ահագանդ ժամին կուտամ ես,
Դէպի նորմալ կեանք, հրաւէր կարդամ քեզ,
Իսկ թէ յամառես՝ իմ ազնիւ խանում,
Վրայ կը հասնի դառըն բաժանում...
Ա՛հ. . ալ չեմ հաշուեր շատ երկար ու կարճ,
Շուտ կը հաւաքեմ փող, աղջիկ ու մանչ,
Ես կը դառնամ ձախ, իսկ դուն դարձիր աջ,
Ընկիր հաճոյքի գիրկը զառամած...
Իսկոյն՝ կաւարտի կեանքի չորս դրաման,
Գուցէ և այս է վերի հրրաման,
Եւնդ իմ քնքուշ, ալ գնաս բարև՝,
Կեանքը ինչ անուշ հոտի... արգարև՝:

ՆՈՒԷՐ ՊՈՌՈՏԱԽՕՍՆԵՐՈՒՆ

Խելապատակովդ փոր-փոս հրաշափառ՝
Ալ բաւ չէ որքան, սվ պարապ տակառ,
Խենդ ու անպատկառ՝

Մեր խեղճ ուղեղը հարստահարես
Փքուն խօսքերովդ պինդ և աներես...
Կեռ ազիներու անգին մեկենաս,
Քիչ հեռու կենաս...:

Դուն որ մեծ ովկիանն զերդ հող կը վարես,
Այդ պոստոս լեզուովդ՝ ինձ ողջ-ողջ կայրես.
Իշուկի՛ խելքովդ, հա... եթէ կարես՝
Տուն, տեղ, ընտանիք, աշխարհ պիտ վարես:

Թէ պուկունքդ շարժի՝ երկինքն ի վայր գայ.
Դրմակերպ գանկիդ մէջ՝ ինչեր չկայ...
Ո՛սպ, ուսն, բակլայ, շողգամ ու լուպիայ:
Թէ չես հաւատար, լեզուիդ ծայր վկայ:

Շանթն ու կայծակը քուկինդ են ծնունդ,
Եւ Հերքիւլէսէդ կառնեն հիւթ, սնունդ.
Ողիսես բուրեն... համակ խելք, հանճար,
Սուրբ շնորհացդ մեռնիմ, տեսա՞ք մի բանջար...
Թէ ամենագոռ մատդ հրաշագործ՝
Երկարես լափող գեհենի վրայ,
Կը մարի՛ իսկոյն մրկող հուրն ու բոց,
Դրախտ մը երկնային տակէն զուրս կելլայ...:

Ճեմավայրերըդ աստղերն են բոցոտ,
Մարդասէր սիրտդ խոցոտ է, խոցոտ...

Գիտեմ, դուն անքան հերոսու քաջ ես՝
Որ հազար մժղուկ մէկանց կը ջարդես,
Ծօ, թէ մուկն հազայ՝ կանգուն մ'վեր ցատկես,
Սոժոռ նայուծքի մ'տակ իսկ կը սատկես,
Կոպէկի համար ինքզինքդ կը կախես,
Այդ մեծհոգու թիւնդ որո՞ւ կը ծախես...

Գնա՛, հեռացիր, ապուշ խելագար.
Իւզոտ ծնօտիդ քչիկմ տուր զատար.
Սօսքերդ քամի՛, և համակ փուք են,
Կուզես որ աշխարհ երեսսիդ թուքն:

Թէ քեզ աթար տան, կաննեն ձեռքէդ հաց,
Կուրացած աչերդ մէկ մը աղէկ բաց.
Քու ինչո՞ւր բանն է մեծխօսիկ ջարդել,
Գնա՛ էջ ներկել, մածոն մակարդել,
Անհո՞գ, անարգել,
Եւ կամ խելօքիկ դարձիր նոր մունջ հարս,
Որ պղտիկ չիյնաս,
Պոռոտ իշուկ, կը հասկընան...

Կ Տ Ո Ր Ն Ե Ր
Վ Ա Ն Ա Յ Գ Ա Ի Ա Ռ Ա Բ Ա Ր Բ Ա Ռ Վ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Գաւառաբարբառ ոտանաւորներու մէջ շղա տառով գրուած «ա»-երը պէտք է հնչել այնպէս՝ ինչպէս կը հնչուի հանրածոնօթ Ա լ ա գ ա գ (լեռը) բառին մէջի երրորդ «ա»-ն.

Իսկ «գ»-երը պէտք է հնչել միեւնոյն բառին մէջ գտնուած «գ»-ի հնչումով:

Հ. Տ.

ԿԱՐԻՊԻՄՕՐ ԱՐՅՈՒՆՔԸ

գարունն ի իկե, տար տաշան ի կանաչ,
Պացուե զնէրպիւկ, լէլաղն ու կակաջ,
Անմախական խոտ պոների չորս դեխ,
Ինչի՞ իմ աչիցս չի՞ կտրե խղեղ...

Բլբիւլն ի թառե վէր վարթի թփին,
Մըրկած կը ծէնի ետրին, թէ բալին,
Բլբիւլ ջան, տիւն էլ կարիպի տէր ես
Որ էտքան տառնիկ կուլա՛ս, կաղաւբես:

Աշխրին արև, զիկ աւար-խաւար,
Իմ ազիզ բալից չկայ մէյ խաբար.
Ա՛խ, չէ՞ որ մէր եմ, կարիբի տէր եմ,
Իմ պարկ չիզրի ձեռ կը մըրկեմ, կէրեմ...

Սարի կաքըններ քաղցր կը վկրվալէն՝
Կող կուշտ ժողոված ձետերն ու բալէն՝
Սար-քոր կան կուգան շօրօրկըտալէն,
Յամքաւ իմ արուն, ա՛խ, դեմք իմ բալէն:

Խաւքեր կուտ կուտան ուրենց ձետերուն,
Եղնիկ ճիւր կուտայ ուր սիրուն ծաքուն,
Գառ կը թովոայ ուր մէրնան առած,
Մինակ իմ պէրան մնացի չորցած...

Կիշեր ու ցերէկ, ա՛խ, վա՛խ կը քաշեմ,
Խըրեղէն տեսքիտ կարօտով մաշեմ,
Ճար-ճամխիտ միռնեմ, ազիզ բալայ ջան,
Դարդիս ես դարման, սրախս պալասան:

Թէ ծառի վէրէն կրկչայ անձեղ,
Գետ, ծով կը դառնայ աչքս արնխրդեղ. .
Էրկնուց պսպղուն աստղ ու լիւսնակով՝
էն կռունճներաց սիվտակ թևերով,
Բալա-Ղան, քեզի պարով եմ ճամխե,
Իմ սիրտն եմ ճամխե. . հիշ մէկն չե՞ս առե. .
Գարունն ի իկե, տար դաշտն ի կանաչ,
Ա՛խ, ես իմ բալի տեսքիցն եմ զրկուած,
Իմ եարալու սիրտ՝ տեղնստեղ չորցած,
Սև սռտիս զարուն եփ պացուի, Աստուած.

Սարեր ման կուգամ, ծեօրեր կը փնտռեմ,
Վայկուշի նման վճճ, վճճ կը կանչեմ,
Էրկնուց խաւքերէն, ծառ ու ծաղկունքէն,
Ես խարց փորց կանեմ մարմանդ հովերէն,
Դե՞՞՞՞՞ սարի մարալ իմ անճշ բալէն,
Իմ պեճնաւեր ճետ, իմ վիզ ծուռ բալէն. .

Գէօ կռկռալէն կռունճներ դառցան
Կարիբ աշխրբից՝ ուրենց քնդցր վաթան,
Ա՛խ, ինչի՞ աջաբ բալիս չպիրին,
Իմ կանաչ-կտրիճ ծաքուս չպիրին. .

Գարիւնն ի պացվե, տար-տաշտն ի կանաչ,
Քո ստն եմ ինճե, անխախտէլի խաչ,
Թող մէկ էլ բալիս տաք նաֆասն առնեմ,
Տաք նաֆասն առնեմ, ապա խող մտնեմ:

Ի՞ՆՉ ԱՆԵՄ ԵՍ

զարիւնն էկաւ խաղարագոն ծաղկունքով,
Իմ ետրն էկաւ Փալ-պացողի աչկ-ունքով,
Բլբլւնները անուշ ծէներ թայիցին,
Ծառն ու ծաղկունք, սարեր, քարեր լացուցին,
Սուռն ի խրեղէն խօրօտ ետրս գէօվացին,
Ինոր տեսքին մահիլ, մէհիլ մնացին:

Ի՞նչ անեմ ես ծաղկունք ալւան՝
Ետրս իմ կուշտն ի նստե,
Թշից քաղեմ վարդ ու շուշան՝
Որ տրախտն էլ չի պիւսե. .

Ի՞նչ անեմ ես խաւքն ու բլբլւ,
Ետրս իմ կուշտն ի նստե,
Կը ճլվտայ խաղար ու պիւր,
Ծէնին մահիլ եմ կտրե:

Ի՞նչ անեմ ես էրկնուց լիւսին,
Իմ նխշուն ետր շո՞ղ կուտայ,
Իրիմներով պտրի լիւսին՝
Մրկուկ սրտիս դեող կուտայ. .

Իմ ետր աստղի պէս անարատ՝
Փառըլ-փառըլ շող կուտայ,
Թուխ աչքերով, թուխ ընքերով՝
Կրակ ու պոց թափ կուտայ. .

Էրկէն ու թուխ թարթափներէն
Սուրբ շնորք կը կաթկըթի,

Ինչխ որ ծաղկուկ սարի դէօշէն
Զուլալ ախպիւր կաթկըթի...

Եւր. թող դարտոտ գլէօխս տնեմ
Վէր ծնգւերացդ եղնիկի,
Սև քահրաբար ծամիտ մեռնեմ,
Վէր իրիսիս թալթլուի:

Առքաւութէնն էլ ինչ անեմ,
Սիրաս դրախտի ու էրկինք,
Տաք նաֆասիտ թող ես մեռնեմ,
Էս զրկիտ մէջ անուշիկ:

ՈՐԲ ԵՒ ԱՅՐԻՒՆ ՕՐՕՐԸ

Քեզ դարդու օրօր կասեմ բալն-ջան,
Դս ըղիս ես դարման, սրտիս պալասան:

Էրկինքն ի ամբոտ, մոռթ ու մալուլ,
Ա՛խ, սև.սև ամբեր աստղերն են ծածկե,
Ուռած իրիսիցն էլ գլիւ-գլիւ,
Առտտունք կը թափի սնդար խազար պիւր:
Քեզ քաղցրիկ օրօր կասեմ, բալն-ջան,
Էրկինուց խրիշտակներ կանչեմ պախապան:

Իմ սիրտն ի դարդոտ՝ մրկուկ ու մալուլ,
Ա՛խ, վախ կը քաշեմ, արուն կուտամ կուլ...
Սիրտըս լեող կուտայ սև դարդերաց մէջ,
Արցունք կը թափեմ, ես ընքուռ, ընքուռ:
Քեզ անուշ օրօր կասեմ, բալն ջան,
Անխախտելի խաչ կանչեմ պախապան:

Ա՛խ, ֆալա՛գ, ֆալա՛գ, ֆալա՛գ պէ մուրաս,
Ինչի՞ սիրտս, շեզարս տիւ արիւր սառաս,
Ինչի՞ իմ բլբլու լէզուն կապիցիր,
Իմ իրիսի վարթ ու ծաղըն քաղիցիր...
Քեզ տառնիկ օրօր կասեմ բալն ջան,
Մայր Աստուածածին կանչեմ պախապան:

Ա՛խ... ֆալազ, ֆալազ, տիւ քարսիրտ ֆալազ,
Քեզ շատ քեաղցր կուտայ վայկուշի վո՛ւյ, վո՛ւյ,
Առի՛ր իմ գլխուց իմ արևն ու թաք,
Թողի՛ր զիկ անաէր, խեղճ-կրակ, զարուր...

Քեզ լալով օրօր կասեմ բալս ջան,
էրկընուց սրբերը կանչեմ պախապան:

էրկընուց խաւքեր խօր-մօր թիւի տակ՝
Ա՛խ... էն ի՛նչ անուշ, անուշ կը քնեն,
Ինոնց քաղցը դարդար կասեն ծառ, լիւանակ,
Խօր առք նաՔասից եէթիմ ես զաւանի,
Ծով աչքով օրօր կասեմ բալս ջան,
Խաչեալըն Յիսո՛ւս կանչեմ պախապան:

Տարան իմ ազիզ, տարան իմ շէհրան,
Անսիրտ գազաններ արբին մութ գնդան,
Մութ գնդանն տառցաւ ուր սև գէրէզման,
Դեճը իմ պատ-կտրիճ, նիւ, եաման, եաման...
Սեւաւոր սրտով՝ կասեմ բալս ջան,
Քեզ տառնիկ օրօր, օրօր բալս ջան:

էն խեղճ ու զարուր մարդկանց ուղուրին՝
Ինք մատաղ կնաց, էլ ետ չը տառցաւ...
Պըրըշակ տառնէր առն տեղ զալըմին,
Զիկ պաժին իթօղ, մինակ տառն սև ցաւ,
Քեզ քաղցրիկ օրօր կասեմ, բալս ջան,
Անտես խրիշտակներ կանչեմ պախապան:

Իմ սիրտ էրկընուց՝ նիւ, շատ ի մալուլ,
Արցունք կը թափեմ ես ընքուռ-ընքուռ,
էն էսօր կամպի, վաղն էլ կը ճէրի,
Արնն հմէն օր գիկ սև խաւար ի...
Քեզ քաղցրիկ օրօր կասեմ բալս ջան,
Սուրբ նշան կանչեմ քեզի պախապան:

Տես, քո սեւաբախտ, սեւաճր մէրիկ,
Լալով ի քօռցե... տառցե չոր կոփիկ,

Սև մամուռ աչիցս կտրե՛ անուշ քուն,
Ա՛խ. եփ պիտ պացուի քեռ բլբուլ լէզուն:
էրկնուց ճլվրլուն խաւքեր բալս-ջան,
Թող քեզի օրօր ասեն բալս-ջան:

էրկնուց խըրեղէն խրիշտակներ քաղցրիկ՝
Թող քե անուշիկ խէքաթներ պատմեն,
Ուրենց լեռս թևով վէրէտ խով անեն,
Որ անուշ-անուշ տանի քո քնիկ:
Քեզ քաղցրիկ օրօր կասեմ, բալս-ջան,
Մայր-Աստուածածին կանչեմ պախապան:

Քնիր, բալս-ջան, քնիր, մեծացիր,
Ումնւտ աուր մէրկանտ սեւաւոր սրտին...
Ա՛խ, շոտ գօրացիր, կանաչիր, ծաղկիր,
Թող քեզ օրօրի զղզղուն քամին:
Քեզ քաղցրիկ օրօր կասեմ, բալս-ջան,
Անխախտելի խաչ կանչեմ պախապան:

Տառաշեն ճօղերտ, անեն անուշ խով,
Շուքիտ ասկ պառկեմ սրտովս արնծով...
Խօրս խասրաթ քեզնից առնեմ բալս-ջան,
Զինարի բաժիտ էլնեմ ես հէյրան...
Քեզ քաղցրիկ օրօր կասեմ, բալս-ջան,
Սուրբ Երրորդութիւն կանչեմ պախապան:

Օրօր, բալս-ջան, օրօր քո մէրն եմ,
էզ բղրի լիւսին իրիսիտ մեռնեմ,
կանաչ արիվովս՝ ջահէլ ու ջիւան՝
Զանըս քեզ մատաղ կանեմ, բալս-ջան:

Ես քաղցրիկ օրօր կասեմ իմ ծաքուն,
Մէրկանդ երբ ծծղան էտ աչկերտ նխշուն:

Իմ սիրան եմ թաղե սև՝ սև՝ մոխրի տակ,
Եարէն ի թագա... շատ պարկ ի կրակ,
Տէլ չկանաչած չորցան իմ ճօղեր,
Ա՛խ... դեո՞ր են գարնան էն անուշ օրեր:

Մէրկանտ ապաւէն՝ տիւ ես, բալա-ջան,
Ջահէլ ու ջիւան մէրիկա քեզ կուրպան.
Քեա դարզու օրօր կասեմ, բալա-ջան,
Դարտիս ես դարման, սրտիս պալասան:

ՏՐՏՄՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐ

Մէջլըրբ լիւնայն սև ամպերաց մէջ,
Շիւարե եղնիկն սև քարերաց մէջ...
Մէջլըրբ իմ սիրտ սև տարտերաց մէջ
Ցաւ ու կսկծից վառուե, պէջլըրբ...

Ձուլում չե՞ս տիտե, պախտվոր աղչիկ,
Ի սէր Ասարծու սրտիս ծեռ մի տայ,
Արընծոջն էնտեղ ինձե ֆոթնայ,
Փոթնայ որ իմ տիւշման չը տիսնայ...

Սախսիտա մէջի ծաղիկներ թօռման՝
Ձեռներտ ես կցե, սխ, վախ կը քաշես,
Ա՛խ... ինչ ծաղիկներ թօռման անգիւման
Պա՛ս՝ չոր զլէօխս ո՞ր քարին տամ ես...

Սարի զղզղուն քամու դէմ պացուած՝
Մեր լուսաշաղախ ծաղիկեր թօռման,
Նա շուշան մնաց, նա լէլաղ, կակաջ,
Վարթն ու մանուշակ սև օծու պէրան...

Պէչարէս պիտի ձեռներըս կցեմ,
Ձեռներըս կցեմ, ծիյ՛վերըս ծիծեմ,
Ծամերըս պիճկեմ, վէրէն խոզ ցանեմ,
Սուզ, շիւան անեմ, քարեր լացուցեմ...

Մեր անուշ սարեր տուման ի պոնե,
Էրկինք ու գէտին խառնվե իրար...
Գոռումն ու զոչումն աշխարհն ի պոնե,
Կէծակ իմ սիրան ի արե բրինտար...

Վիշապի նման խղեղը փրթաւ,
Եղնիկներ սարից սրբեց ու տարաւ,
Ախ, էն սիրտ չունէր, լէզու խասկնէր,
Ոչխարն ու խովիւ քշեց ու տարաւ...

Էկաւ ու պոցվաւ անուշիկ գեարուն,
Արև շողն իթալ բանցրիկ սարերուն,
Սլ-կարմիր խազած վէր մեր սարերուն
Կարմիր շառաւիղն ի զար ամպերուն...

Բլբիւն էլ աւուցաւ վարթի կարօտով,
Տէսաւ տար-տաշար բուներ էր արուն,
Նա ուր պեոն զնտաւ նա ուր թուփը զով,
Մրմուռ կսկծից կապ ինգաւ լէզուն...

Գեղի խալիս թափե, խաչին ուստ կէրթայ,
Թօնէր վառ թողե, էն ուրտեղ կէրթայ,
Տաշտ, խմոր թողե, վազի տեոն կէրթայ,
Ջալըմի ախոնց կը փախնի կէրթայ...

Ջալըմ ներս մտաւ, կուշտ-կուշտ հրահրոաց,
Թազա խացի խոտ շատ անուշ կուզէր,
Մատղաշ երեխէն կախեց խորոված,
Չէ որ Աստրծուն խունգ ու մոմ պիտէր...

Ախ, զաւնիկ, տաւնիկ խէրիք ի մայես,
Ախ ու արցունքով չորս տեխրտ նայես,
Էլ նա պէր մնաց, նա էլ պէրատեղ,
Մախօտ անզլէօխ ինգե կալատեղ...

Էն զոռւզ տէօշիցա համայիլ կախող,
Չեռաց մէջ քանէշտ պաղե, փէտացե...

Կլէօխ գեաշ կուտան շները առօխ,
Պոակ աչքերը էրկինքն քարացե...

Ինչխ որ սիւրիւ մէջ մտնի զէլ-գազան,
Ոչխրներ աշխար արիւ-ցրիւ տայ,
Մեր մէջը փրթաւ արընխում տիւշման
Փառատեց, քրշեց չուր հնդիեաման...

Չէօլ ու քէօլի մէջ անտէր-ամայի,
Օձ ու կարիճի պեոներաց վէրէն,
Պաժառ արևու տակ անապատի
Վգերն թալիցին փշերաց վէրէն...

Տիւաք ի արե, որ էս ուրբաթ օր
Թազա խաց ցրուի կարիպիս խամար,
Ես մոմ ի վառե առջև տիրամօր
Կարիպիս խամար՝ պալիկիս խամար...

Ախ, ուրբաթ գիշեր փիս էրազ տէսայ,
Կատղած, Ֆոթընայ ինգած ծով տէսայ,
Սարի պէս տալիէք պալիս կօրօրին
Պալիկիս նխշուն աչքեր խուփ տէսայ...

— Աման Տիրամէր, քո ոտն եմ ինգե,
Ախ, իմ թառլանին տիւ մէկ ճար արա,
Տիսայ Տիրամէր անտար ու խազար
Խաչերաց տակը չէօքե կ'մրմոնայ...

Տէլ տէնտառաձ չէր. տնիկս էրիցին
Ջիզարս ու սրտիկս մէյտեղ էրիցին.
Կրակ թող էրի ուրենց թազն ու թախտ
Որ ախ ու զարով մեր օր սիւցուցին...

զարունի կուռնգ ինչի՛ կը փախես՝
Տար-տաշտը կանաչ թողեր կը փախես,
Քարվանն ես կապե, սխ, սև՝ ես կապե,
Տառն կռկոտցով հր տեղ կը փախես...

կուռնգ ջան, չէ՛ որ էրէկ էր էկար,
Տիւն խաղար պարով, արևով էկար.
Սիւտանկ թևերով, քաղցը կռկոտցով
Վարթերը ոտացա կապիցիր էկար...

էլ ինչի՛ էս օր ետ-ետ կը փախնես,
Մեր սևաւոր սիրտ կանես բրինդար,
Տառնիկ ու մրկած խուզոց կը խանես,
Արընծովերը տէսար զարգնտար...

Թէ էն քո սիրած կանաչ տաշտերաց
Մէջ խաչ-փակ ինգած ջանտկներ տէսար...
Չուլաբ զետերը մարգրտից թափած
Ալ-կարմիր կտրած տէսար, զարգնդա՛ր...

Մարմանդ կէօլերաց կամիշներաց մէջ
զէլն ու զազանը պեճն տրած տէսար,
Վայգուշներ տէսար սև պատերաց մէջ,
Շէն-շէն գեղերը պըրըշակ տէսար...

կրակէ լէզուն էրկինքն էր խասե,
Սիւտակ ամպերաց տէօր-տէօշ կը լիզէր,
Թիւկի՛տ էր խանձրե... սրտիկըտ մրկե,
էն խայու տնիկ-տեղիկն էր մրկե...

Թէ էտ քո սիւտակ սրտիկըտ դեողաց
Թօփ ու թվանքի կըժրկըտոցից

էտ փխրիկ սիրտըտ պլաւ, մղկրտաց
Ձահէլ-ջիւանի սուգ ու շիւանից...

Գիտեմ, շատ սևեր,՝ զուլումներ տէսար,
Փիտսւրներտ պիգ-պիգ տնկրվան վէրէտ,
Աչքերըդ պոնեց աւար ու խաւար,
Սրտիկըտ կտրաւ քաղցրիկ վաթանէտ...

Լիւսեղէն աղչիկ, արե մեր դարտոտ
Սրտերը խալենք թուրա մոմ թափենք,
Մեր արտըսունքից խուռնգ անուշախոտ,
Տամիւր սօլ խայնենք, մոմերը վառենք՝

Վնյ տանք, ու ման զանք էս արար-աշխար,
Որտեղ որ խասնենք, տաշտ, ձոր, գետ թէ սար,
Չմէն քարի տակ, զմէն թփի տակ
Ուսկոներ փոուեր են անդար խազաւոր...

Առնենք՝ մէյ-մէկ կուց խող ցանենք վէրէն,
Մէյ-մէկ խաչ անկենք ուռի ճողերից,
Քչիկ մ՝ խուռնգ ծխենք... ասենք օղորմի
Եւ սրտակուտոր ինենք մեր ճամբէն...

ՏԻՒ ԷՆ ԻՆՁ ՈՒՆԵՍ

Ոգնին փուշ ունի, կրրրէն էլ կօտ...
Եզը սուր կուտոշ, ատամ՝ շան լակոտ,
Տիւ էն ինչ ունես, սյ պէքախտ տղա,
Զուլումի տղա, արունի տղա...:

Ճանգ ունի բազէն, ճնճղուկ՝ փշի ծառ,
Խեղբ ունի աղուէս, եղնիկն էլ քար-սար,
Տիւ էն ինչ ունես, սեաւոր տղա,
Զուլումի տղա, արունի տղա:

Տես, բաշ թախթըփի կատողտուկ ասլան,
Արծիւն ամպերաց՝ աթրաֆ կուզա ման,
Տիւ էն ինչ կանես, բէշարի տղա,
Զուլումի տղա, արունի տղա:

Կիտեմ վերն Աստուած ունես, Հայ տղա.
Քուն ի, թէ արթիւն, էն վոճ կիմանա,
Ախ, էս դարդերաց՝ էլ չեմ տիմանա,
Զուլումի տղա, արունի տղա...:

ՔԻՒՐՈՋ ՇԻՒԱՆ

Անքուն մարանն եմ սարերաց,
Զիզրախորով աչքըս թաց՝
Մուրիկ-մուրիկ ախպէրս փնտուեմ
Մէջ սարերաց, քարերաց:

Էն կտրուկ թուր մէջքը կապեց,
Թուաւ, խէծաւ ուր սե ձին,
Ասլանի պէս՝ բօսանց, կանչեց,
Զարզանդ պատեց դիւշմանին:

Էն կայծակի թիվով թուաւ
Դիւշմանի դէմ կուռելու,
Վառ աստղի պէս ցեոլաց, թուաւ
Քաղցրիկ վաթան փրկելու:

Իմ պատ կտրիճ, ասլանն ախպէր
Ամպերաց խեա կը գետտա,
Արնոտ թուրն արևու պէս՝
Փառըլ փառըլ կը շողա:

Դիւշման դեղնած կաղալի պէս
Քամու տիմաց կը տեողա,
Ախ, իմ իզիթ ախպօր ախուն՝
Կը սըրսըփա, կը տեողա...:

Վախ, անգնցաւ. շատ անգնցաւ,
Նա ինք տառցաւ, նա ուր ծին,
Սե դարտ սոտիս մէջ ծովացաւ,
Քարացաւ աչքըս ճամբին...:

Եղնիկ, եղնիկ, սարի եղնիկ,
Իմ ախպերիկ շտեսամր,
Արիւու պէս իմ ախպերիկ՝
Տաք կուռի մէջ շտեսամր...

Աջաբ սնդ ի, թի վիրաւոր
Սարերաց մէջն ի ինգե,
Ա՛խ, իմ սուտիկն ի սևաւոր,
Քարերաց մէջն ի ինգե...

Թէ որ նեղի՝ եարդաղ խաանեմ,
Սիրորս սրտին փոխան տամ,
Ծամս էօլըրեմ եարէն կապեմ,
Արաւսունքովս էլ քաւ տամ:

Պաղ պաղ փչեց սարի քամին,
Ա՛խ, իմ սուտի թել կտրաւ,
Կարա-խապար իպե քամին
Չէօքվերըս զետին տէպաւ...

Արծիւ խղճաց, զիկ թե իտու,
Ճընճըղուկի պէս թուուց,
Սև քարի տակ, սև ձիու մօտ՝
Մեռըլի պէս կախըցուց...

Ա՛խ, իմ ախպէր, վսխ թանգ ախպէր
Ուր սիրուն ծին զրկեր էր,
Արընծովի անտեղի մէջ
Շուշանի պէս լեող կուտէր...

Ախպէրս ժիր-ժիր մշակի պէս
Շնատ ու շնատ էր խունձ արե ..

Անսիրտ դիւշման սըխ խարի պէս՝
Անդար խաղար շուռ տըւե:

Ա՛խ, խելքամաղ վզիկն ինգա,
Մարմար ճակատն պաքիցի,
Տարիներսվ ես մաղմտուա,
Լացի՛, տառնիկ կանչիցի...

Իմ առաւսունք խրդեց կտրաւ,
Սև քարի խիմ տըրօրեց,
Սև քար վէր մե շուռ-մուռ էկաւ,
Քեոր-ախպերիկն էլ ծածկեց:

ՄԱՄԻԿԻՆ ԽՐԱՏ

Այ քուրիկներ, մտիկ արեք,
Մամիկա կուտայ ծե խրատ,
Մենք էշ էկանք, հայվան կերթանք
էս աշխրրից բեմուրադ:

Մենք կուրու պէս ափլփելով՝
Ճամբախ ինգանք քօն-թօփալ,
Ինոր խամար սև օրերով
Զուլում պատեց մեր աշխար..

Կիշեր, ցէրէկ հա կարտացէք,
Կայիմ պոնէք զիր, կալամ,
Մեր հալ տիսէք, ծե խղճացէք,
էն մեր եարին ի մալհամ:

Մենք խեղճ-կրակ ու բէխաբար
Զը ճանչըցանք սև սիվտակ,
Մեր չորս թարաֆ աւար խաւար
Ախ, չենք կիտե տե՞ր կէրթանք:

Գրե՛լ-կարտալ անուշ պան ի,
Ես մեռնեմ ուր զօրքերաց,
Քէօնթիկ կատուն սալան կանի,
Կօռուկ զլէօխն ճակատ պաց...

էկէք, մէյտեղ մենք խնչ խաններ
Մէկ Աստրծուն, մէկ ինոր,
Շիտակ ճամբախ պոնենք քէլենք,
Տաւնանք մէյ մէկ կարտացուոր:

էլ էն գախ մե զա. ալ չէլնե,
Թէ թօփով էլ զարնըւենք,
էլ մեր առձև տար-փոս չէլնե,
Ասող էլ ուզենք՝ կը պոնենք:

Յէրէկ կարտանք կարտանք կիշեր,
Կայիմ պոնենք լեոս խաւատ,
Սահակ, Մեսրօպ մեր սո՛ւր խէրեր
Շոտ կը խասնեն մե իմտադ:

Կարտանք, գրենք, լուսաւորենք,
Որ չը տիսնանք էլ սև օր,
Մեր վաթան, տուն-տեղ շէն
պախենք,

Զտաւոնանք խեղճ-տիրամօր...

Թող մեր աստղն էլ տաւոնայ կտուր,
Փառը՛լ, փառը՛լ շողջըղայ,
Մեր սև ցաւեր անտար ու պիւր
Զօրնս, չբւ՛ի, չէրէւս:

ԱՐԵ՛ ԱԽՊԷՐ ԶԱՆ

Արե՛, ախպէր ջան, թիվքերըս պաց են,
Զատ ճամխից կուգաս աչքերս թաց են,
Սև տարան ես շիկե, աշխար կուգաս ման,
Սիտս ի տառնացե, կը քէլես փօշման..

Շէն պեոնտ ի քանտե արընխում տիւշման,
Արևտ խաւարե, վաթանտ աւիրե,
Դառնիկ ան քաշես՝ թոքերս խես կուգան,
Ա՛խ, արար-աշխարհ տուման ի պոնե..

Ա՛խ, արար-աշխար տուման ի պոնե,
էն սև՛ սև՛ անբեր քե զարգանդ կուտան,
Սիրտ առ, ախպէր ջան, ընքուերս մի խառնե,
Տես ճօղերն իթալ քաղցրիկ աղօթրան...,

Գ Է Օ Վ Ա Ն Դ

(ՊԱՐԵՐԳ)

Աշըղ նստե սազ կանի,
Բլբիւ վարթից հազ կանի,
Իմ եար չի գա, նազ կանի,
Վէր իմ սրտին խոնգ կանի:

Բլբիւ վարթին ի կարօտ,
Իմ նխշուն եարն ի խօրօտ,
Խօրօտ եարս առնեմ էրթամ՝
Նստեմ վարթի թփի մօտ:

Ասաղերն անուշ փէլք կուտան,
Խօրօտ եարիս վէլք կուտան,
Եարիս ուղող ի իկե,
Խառցուցէք, էն վիւր կուտան..

Եար չի քնե, արթիւն ի,
Թ՛շի վէրէն վարթ ունի,
Չը քնելուն սաբար կայ,
Սրտի վէրէն դարս ունի...

Աղօթրան կը ճօղճուի,
Իմ եար կաթիւյ կը ժողվի,
Վարթ կը քաղի խոտօտա՝
Սիրաբս եէթիմ թող կուտայ..

Սարեր սմբիւ ի պիւսե,
Իմ եար կարտալ ի ուսե,

Նստե նամայ կը գրի,
Ա՛խ դարտերս կը բըրբըրի...

Տնդեող տարով գետ կուգա,
Իմ եար էն վի՛ր խեռ կուգա,
Ա՛խ, եարալու իմ սրտից՝
Արն է գետ փոթե կուգա...

Էկաւ անուշիկ գարիւն,
Իմ եարն ի շատ քաղցրարուն,
Եար աչքով, ունքով կանի,
Ա՛խ, զի ծեռաց կը տանի...

Եար, ծիյվերս մարմար թախթ ի,
Արքաութէն արախտ ի,
Էրան է կ քե տանողին,
Մինայ մէրիկս բէբախտ ի:

Ի՞նչ անեմ ես փուճ ոսկին,
Փուճ զանգնի փուճ խոզին,
Իմ եար ջաւահիր անգին՝
Մեռնեմ փոլանդ աչք-ունքին:

Եար լիւսնը կի խեռ քեոր ի,
Կանաչուկ ծաղկի ծեճը ի,
Արտամըտու խնձեոր ի,
Բուխախով մեղր կը ծորի...

Ծիրան խասե, նոր բար ի,
Եարոչ պաքը նուբար ի,
Փսուս թշեր թէ կրծեմ՝
Սրտիս խոցեր կը խմրի...

Իմ եար սարերաց լեօր ի,
Իրիսնիւրը պիւլեճը ի՝
Ինեմ սար քար փնդըռեմ՝
Խենք ինոր պեռն էն զեճը ի...

Իմ եարն ի բըղրի լիւսին,
Էրկընուց անուշ լիւսին,
Արե, թաօի իմ ուսին՝
Էրթանք ման գանք միասին:

Թոխ, թոխ մօտ արե,
Ջանիտ մեռնեմ, շոտ արե,
Ալւան-ալւան ծաղիկներ՝
Սրտիտ վէրէն զարկ, արե:

Արտամըտու կարմըրիկ
Խնձեորն կը խոտոտաս,
Է՛յ խօրօտի տիւ աղչիկ,
Սաս, էն վի՛ր պիտի տաս:

Ասա, խէճնեմ կարմիր ծին,
Սարեր, ծեօրեր ես շնու տամ,
Իմ եարոչ սիրտ գեողցողի
Սե սիրտ՝ գէլու պաժին տամ...

Արար-աշխար էկա ման,
Եւր, չը կնտա քո նման,
Իմ եար սարերաց ջէյրան,
Աշխար թափերի սէյրան...

Ուռի ծառը զօվ կանի,
Վէրէա անուշ խօվ կանի,

էն սարերաց զով քամին՝
Ծամերս առե կը տանի:

Բաժ-բուսուլտ ի ծեաւոր,
Սիրալս արիւր սեաւոր,
Ենր-ջան, եփ որ պսայուենք՝
Արե՛ կանենք մե քաւոր ...

էրթամ վարաք ուխտ անեմ,
Քե աստղերով թռիւթ անեմ,
Թշեա շուխտայ մ' պաք տոնեմ,
Ծեռնէտ պոնեմ տուն տանեմ:

Աղօթբանի շողերով՝
Բէօշակներաց տայ կէճնես,
Աննշ, անմախ խոտերով՝
Ուշքս զխուցս կը տանես:

Տառցի էրթանք բէօշակներ,
Գնէրպիւկից փունջ կապեմ,
Գնէրպիւկից փունջ կապեմ,
Քո մարմար դէօշ զարտրբեմ:

Ենր-ջան, խասանք էզէստար,
Տափեմ սրտիտ սուսուսպար,
Ղէօխ զլիւի տանք խաբար՝
Քանի խալաթ ի դար-բար:

Չինարի բաժիտ մոռնեմ,
Ենր, ստեղծողիտ մեռնեմ,
Տիւ վաթանիտ ծաղիյնես,
Վաթանիտ խողին մեռնեմ:

Ենր, քաֆուր վարթի փունջ ես,
Ես կը բօռամ, տիւ մոռնջ ես,

Գուռ կը թփեմ, չես պանա,
Տնիկս կանես վէրանա:

Փախար էլար վիրին տար,
Կաքըններաց պեոն մըտար,
Կաքըններաց պեոն մըտար
Սիրալս արիւր բրինգար...

Ուռնուռ տակ կան կուզես,
Առուի ափը եան կուզես,
Տիւ հազարան բըլբիւլին,
Դնդընալէն տուն կուտաս:

Առուի ափը նստեր ես,
Կլոր բլակ քշտեր ես՝
Կլոր բլակ քշտեր ես,
Կը լըւաս քո լեոս իրես:

Կայներես տեխ աղօթբան,
Իրեսըտ խնջ կը խանես,
Մարնլ տեսուդ եմ հէյրան
Խէրիք ի զիկ խնջ խանես...

Ա՛խ, եարալու խաւք եմ ես,
Անտիրտ եարոջ խաղքն եմ ես...
Փշի վէրա եմ թառե՛
Տէլ եարոջ խամ չեմ առե...

էրթամ եարլս վնտըռեմ
Գընէրպիւկի փնջի մէջ,
Բըլբիւլ զառնամ ու կանչեմ՝
Կարմիր վարթի թփի մէջ...:

Ձմեռն էկաւ պիւք արաց,
Բըլբիւն ինգաւ սուք արաց,
Իմ եար անսիրտ, անաստուած՝
Դարդիս հին դարման չարաց...

Եւր, քո ոտաց խոզն էլա,
Հին քո սրտին տէր չէլա,
Կիտցի որ ես ասլան եմ,
Ասլանի պէս բաշ ունեմ,
Բաշերս ցըցած կը պօռամ,
Ամպերաց խեւ կը գեոռամ,
Իմ կարմիր ձին կը խէծնեմ,
Պարայ մէջքիցս կը պոնեմ,
Պարայ մէջքիցս կը պոնեմ,
Աստղերաց մէջ կը թռնեմ...
Աստղերաց մէջ կը թռնեմ,
Բօռամ, կասեմ՝ քո տէրն եմ:

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԿՏՈՐՆԵՐ

ԼԱՃ Ի՛ ԱՂԶԻԿ

— Ծօ խնամի աղա կազար,
Սըռ սըռաթա ի՛նչ ես կախե.
Թէ իրիսէտ ճանճ փոթնի՛
Կէլնի կտոր անդար խազար:
Ի՞նչ կը մէգես նարին-դարին,
Խազարի կէս զէօ խինգ խարիրն,
Աշխրի խառջ քեզնից կուզեն,
Մկնէր վէր խելքիտ պուպուզեն..

— Ախպէր Մկօ, քեզնից պախեմ,
ես Աստըծուց էն ինչխ պախեմ,
Հէյ վախ կասեմ, որ իմ կնիկ
զէօ լաճ չիպե, իպե աղչիկ,
ես ինչ խող տամ վէր իմ զլխուն.
Տես, իմ տարիք խասե քառսո՛ւն..
Շախի-պախի և ճեռչացուր
Սօրա էլի տիւ խալխին տուր,
Ջրհէզն էլ վերէն աւրլցուր,
Կոյնի օրթէն չփլախ, վիզ ծուռ..
Էսա պաներ որ կը մէգեմ՝
Մուջ տենըստեղ ես կը ցամքեմ,

— Ծօ, տնաւեր անխելք դըտիւմ,
Ջատիկ չկայ՝ կանես խթում..

Շոք գօտե՛րի, խելք թալե՛ր էս,
Տէլ ծի չկայ, մսուր կապես:
Տէսա՛ր մի էշ, տէսա՛ր հայվան,
Պապանձու՛րի էտ քէթրօշ պէրան,
Վարամ կնգանտ ճիտ խասերի,
Ինոր խամար փորն ուռեր ի. . .
Տիւն հա արա տոճիկ, վոճիկ՝
Նա լաճ կէլնի քե, նա ախչիկ:

Տօ, աղչեկան տէր չի ստեղծե,
Դէմս ք աղչիկ մարդ չէս հաշվե,
Աղչիկ չէլնէր՝ աիւ իւստ կէլնիւր,
Քէթրաչանայ չափալ զգիր:
Կաճու խոզին չաթալ կէլնի,
Խոզ էտ չաչալ զլխուտ էլնի. . .
Աղչիկ չէլնէր, թող մուկ էլնէր,
Քո բարաքաթ կարի, քո խէր. . .
Վախ, աղչեկան ըռազի չի
Մեր անթիկա վոսզ չարչի.
Մեր աղէն—չոր ծառ անպրտուդ,
Տնաւեր, մէյ խատ կանաչի.
Արե՛ խոթի մատտ իմ պտուղ . . .
Սօրս աղչիկ ու լաճ արա,
Տառտակ գլէօխ սոխ-աւարա. . .

“ԹԱԽԿԷՆ ՎԷՐ ԹԱԽԿԻՆ.”

ՀՆԱՊԱՏՈՒՄ

Նշանորէս էր, էկաւ խնամին,
Շօրօրկըտալէն, ծանտրիկ ու մանտրիկ,
Կնաց ու պազմաւ վէր վիւրին սաղըրին,
Պարե ցանելով աչ-ծախ շէն-մէնիկ:

Ճակասն նմանէր Արարուց մէյդան,
Աչկեր գազկէ-փոս, քիթ Շամօյի-դար,
Վո՛ւյ. թուշն էր կարմիր, ընքւերն էր կամար,
Ամս, չորս թիզ կէր լաքառօշ պէրան,
Փէկուտ ատըմներ մէջ շարան-շարան,
Հազլէ, անջանի, գէօվանդ կը խաղան . . .
Կուրմից ճանոց կապեր էր դէօշէն,
Սահաթ էր զարկե սրտի մէկ կէօշէն,
Թագա սրմալու դալիմի տկից՝
Ճիկ-բէօ կը խաղէր նոր Շամա զպուն,
Կիւհնոց մ'էր կապե զարբաֆ աուլասից,
Գեոնսգոն ծաղկով նխշած խշխշուն:

Թէ որ մէկ ասէր, խազար կը ծծղէր,
Աչից ճոթոջն էլ չորս տեխ կուրոնէր,
Բաժն էր էրկու թիզ, չառսու, կօլօտիկ,
Եօթն օր, եօթ գիշեր՝ պաղուճի ճուճուղիկ. . .

Խարսն էլ կայներ էր էօղի մէյ պուճախ,
Կիտես թէ գէօ մուկն ինգեր էր դուզախ. . .
Թանձր քօղքի տակ՝ կտրեր էր նաֆաս,
Խղճուն տրիր ին մափը՛ս թէ կաֆաս:

«Աման անխախտ խաչ, քո ոտն եմ ինձե,
«Տիւ զիկ բէ նամուս, ըռազիլ մանե,
«Շարաբ, խնդք պիտի էլնենք, թէ չէ խարս»,
Աչկերն կիրիչկէր մէյ Բաղդադ, մէյ Կարս...»

Խարսի մէր տառցաւ զեխ ուր խնամին,
—Քե մեռնեմ խաթիւն, քանին ի սանաթ,
Խնամու ծիխներ առեց տեղանին,
Մեղրով չէր ուտե՛ էն տառ սըռ-սըռաթ,
«էս ինչ փործանք էր պիւրինք մեր զլիւն,
—Քե մեռնեմ խաթիւն, «թախկէն վէր թախկին»»

Տայամիչ չիտու խարսն ու փրխիւրխքաց,
Կիսուրն էլ ուրկաւ, կոռմ արաց կնաց...
Տարան ու սւնաթն իտիր շէնքի տակ,
«Իջաթ արօղիտ խէր, մէր շան սատակ՝
«Որ զիկ ալանի շանէր խայտառակ»:

— Խաթիւն խնամի,
Սանս թ քանին ի,
«Թախկէն վէր թախկին»
Խոզ վէր էտ մոթին...»

ՎԱՆԵՑԻ ԽԱՆՈՒԹՊԱՆԻ ԳԱՆԳԱՏ 1901

Խազեր ենք կալօշ փօթին
Պէրան պացեր ենք օդին,
Օխ... արեր ենք գրաւաթ
Ճանճ կը պոնենք ըռաւաթ:

Մեր տարա, մեր սև խէրիք չի,
Խասնի աղչիյա կարաչի:
Աշխար իրար կը խառնի,
Տէլ խաւ չէլե, թառ թոնի:

Դէ փիտուրով շլապկայ
Չեմ կիտե ինչ զարհումար,
էս ապուրին մէջ խամ կանյ,
Հիչ ումնըն ի տուն, զար-բար:

Թող անութի սրկուտա
Բօթը պիտի ճըովուտա,
Դեմը ավալա ժամանակ,
Դեմը մուքաբէն խարսըն տակ:

Աշխար տառցե սատանա,
Մարդ պիտի որ աիմանա,
Ժիւմ չիթ գպուն կէր, դալմա,
Խարս աղչիյն ին հալիմա:

Տէ փարախօ, դէ փլօշ,
էն դեմը մնաց մեր վաօշ...»

Խոզին էլնի խօրն ու մօր
Թող տաւնան խեղճ Տիրամօր:

Աղչիկ այալ ի, կուզի,
Չառնես՝ վերէտ պուպուզի...
Թիւքեր չլտե կէս խետէն
Որ աղէգներ զան խէթեն:

Շապիքն ասես՝ թե չունի,
Խօրօտ աղչիկ սե չունի՞,
Փստան զէտին կաւիլի,
Էլ ի՞նչ կուզես աւիլի...:

Ջանը տկանց շողջըղա,
Քէօշից լակոսն կը սղա,
Մամերն արերի պօմպա
Տիւս թու ծծերն պօմբա...:

Ուռուկ թիւքերն ի կայեղ,
Նա ս : րխօշ ի. նա այեղ.
Էլ ի՞նչ անի աղչիյտես,
Աշխար փոխուեր ի, կիտէս:

Շիվար, տէլ տիւ խոր քնուկ
Խարս փէսէն են քոտնուկ,
Նա առ մնաց, նա նամուս,
Նա էլ լեոս խաւատ մամուս:

Սուրուխ մուրուս ու վէլօ
Կը քաշեն խազար քիլօ.
— Քիթ վեր տնզուկ էրկու գազ,
Պապէր, էնդեճը վազէվազ,

Թոսւ վէլօյով աղչիկ,
զէտին մանես հանանչիկ,

— Առած կէրթա ժամանակ,
զրէօղ թոնի մօրտ քամակ,
Էլ զին չունի փուտ կաֆէն,
Մենք կը քաշենք մեր սաֆէն:

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԴՐՄԱԽԱՆԷՆ

— Աղչիկ դիւրդանա,
Ի՞նչ կայ, ի՞նչ չը կայ,
Տղէյներ ժիր են,
Կայիմ—կճիր են:
Ախչիյ քո Մարան,
Չտարան իրկան:
Աւար, սև կապեմ,
Համբէքն էլ կախեց,
Թէ որ եալնիշ չեմ՝
Ուն քառսուն կոխեց...

— Էլ մի խառցուցե, Անանա խաթին.
Ինոր սև դարտից՝ կարե աչիցս քուն,
Ինոր ինզըրներ զըմէն խարս տառցան,
Տղէյներն ասես, պըտըտուր ու ցան. . .
Մօր պէս բէբախտ ի զայիր սևաւոր.
Աղէկ, նա սախկատ ի նա ինզնաւոր,
Շարապընդ, կտրիճ, ծեռով ու ոտով,
Խնազանտ, մազոււմ, արնով-արմունքով,
Կուզես վէր զլխուն տիւ էրկանք աղա,
Հիշ ծէն չի խանե. . . աչքերըս քօննայ.
Շատ զախ նընաղ տեղ կը կպնեմ եախէն,
Աւուրս շան նման՝ կը կախուեմ փէշէն.
Փըռոխքըս ինոր վէրէն կը թափեմ,
Ասես՝ հիշ մօտէն ճթոց կը լսեմ . .
Հաւատն Աստուած՝ որ շատ մեղք կանեմ,
Աւուր ահեղին՝ ես պարտական եմ. . .

Տէլ չի՛ ճօղճուե քաղցրիկ աղօթրան՝
Իմ աղչիկ վաղսւց լցե առչըկան:
Ինչխ կասեն, կոիկ տէլ աղբ չի կոծե՛
Դար-բար ճոճնե, աւիլե, պոծե. . .
Վիր լաճու զլէօխ որ խաչ կայ ծկան՝
Թող զա ոտ պաքի իմ թառ աղչըկան. . .
Վիր տուն որ մանի՛ աւեր շէն կանի,
Քառսուն խատ ջընէլ ոտաց խեա տանի. . .
Աման ի՞նչ անեմ, որ բախտ կտուր չի,
Ծախուելու չի՛ զա, ցան, պըտըտուր չի. . .
Ծանտը ոսկի եի թեթև փիտուր չի,
Ինոր ծեռ պաքի խազար խատ զիւրջի. . .

— Ախ ծեռըս պաքես,
Ի՞նչ անսւշ կասես,
Քաքան աղի պէս
Ի՞նչ զիւզն արեր ես. . .
Թեոլ տուալի պէս՝
Խէշրան նստեր ես,
Անխելք, դիվանա,
Ծեռ ու ոտ արա,
Էտա ի՞նչ խելք ի,
Աղչիկա մեղք ի.
Կուզես պէօլըրի
Բեխերն էօլըրի. . .
Հէյ անխելք դախիմ,
Խելք չունես ճժոււմ,
Տառ, տառաակ նստել,
Վերջ զլէօխ զմփել,
Ի՞նչ Քայտա կանի,
Գրէճղ քե տանի . .
Ծեռ ու ոտ արա,

Մաս-մատանդ արա,
Թուղթ-կալամ արա,
Տառտակ աւարա...

Կատու ես քէօնթիկ,
Լիկուկ լահանա՞.

Թէ վոտուկ իրիկ
Կանես մահանա...

Թէ էլ ճար չունես,

զէօ զըբախանէն ..

Շուշէ մ' կը ճարես

Ինոր ախպրէն՝

ձիւր կանես պիրես,

Ախչկանտ վէրէն՝

Տիւ կը սըրսընես...

Եա՛ աղչկանտ խես

Կէրթաս կլուացուես,

Աման, առած եա

Իսկի չիրիշկես...

Որ բախոր պացուի,

Պէրանը թացուի,

Խես լեոսապացին

էրթա ուր խացին,

Եա. Նարէկացին...:

—Անանս խաթիւն, խաթրրտ չը մնս,
Մամէն էլ կանա, խրատ-քարոզ տա...
Ի՞նչ կէլնի տիւք էլ քիչ եարտում արէք,
Ճեռչանց խաբար մը կա, հալթաթ լսեր էք,
«Թէ սուռ, տրկեց որ կ'մենա՛
«Կաղն ու չաչալն կը խարսնանա՛. »:
Եարդում չուզիցինք, թող չէրթա՛ն բէհրեն,
Հմէն էլ տախ-տախ կոտանի տէր են...

Խաղար պոչ լ'ականջ իուանց կպուցին
Իմ ախչկան եուրտ ինոնք քակիցին...:

էն քո տրկցնէր, խային, խիյանաթ,
զրէօղ թօ տանի ինոնց սըռ, սըռաթ,

Դըբախանէն էլ վէրա գալիք ի,

Քեզի եարամիշ էլերի բալթի...

Ի՞նչ խէր պիտի գա փիս զըբախանից

Տիւս էկած փէսի նամից, նմուշից...:

— Դէ խոզիտ էլնի,

Զիկ էն ի՞նչ կէլնի,

Սղէկ ուզողի՛

զլէօխ ծայ կէլնի...:

Պախի տիր թուռշի՛

Խենք՝ խամն անուշ ի:

ԿԱՆԱՅՔ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՔՅՐԵՆ

(Ապագայ սոնետիքներս)

Ծօ՛ հոյակ ես,
Ի՞նչ ... ես...
Քրավէտի տախտակ ես,
Ի՞նչ կոռատար, զխկում ես:
Ծօ սարի առչ,
Ծօ փայխի խառչ,
Ծօ անիրես,
Շան իրես,
Ծօ հոյասրզ
Դօ ատաբարզ.
Ումուտամեո,
Թաժա մեռել...
Խորած, խէխուած,
Վարամ թալած,
Պատընքակար,
Թեոլ ու անգալ .
Ծօ շան գուռիաթ,
Տիվու սուռաթ,
Ծօ պազպըրակ
Իշու քուռակ,
Տաճկի վաստակ..

Ծօ էշ խոտուկ,
Կոտան կոտուկ,
խոնդատ վոտուկ.
Կուզես ինչ կայ
Շուռ տամ պուտո՞ւկ..

Բէ մուրատամեո
Այլաջէբ լաքէօշ,
Տես անծիւն ծըմեո
Մօղօղիկ պուկօշ...:
Պարակ լըւօղիկ
Պաց պէքան կոիկ..
Տօ քոնած քակոո,
Ժանգըոտո մախաթ,
Կու ժողվողի թոո
Տիվու ջընս կախարթ...
Պոչ է՛ ականջ կտրուկ՝
Շուն լըպըգարըուկ..
Քօո, եէրաբխան
Տոտան Աղախան...:
Տօ. զեղին տիպակ,
Խանձրուկ պուտկիտակ,
Կուլըոան քօսա՛,
Լաքաթի փէսա...
Ա՛խ. աւալ-թաւալ
Մեռնես հահանչիկ,
Շան հիչ կոյ գաւալ
Սըռաթսըզ տաճիկ...:
Փիս, չափալ գզիր
Մէյխանի խըսիր,
Քար վաստակ թօղիր՝
Մեր պո՛չ պոնիցիր ..
Ախմախ տանկալախ
Ծուռ թանթանասի,
Սաւղիցտ արե վազ՝
Մեզնից ծեռ քաշի...:

Ծօ շան տղա, խէրիք չէլաւ,
 Չում իրիկուն մեր միս ծամես,
 Ծեռա ինզանք կրակ ու ցաւ,
 Տիւ ուրիշ դարդ, մառախ չունես...
 Խէրիք չէլա՞ւ առօրս շան պէս
 Մեր ճուռ, փաչէք աիւ կծմրծես...
 Մենք շնա զէշ ենք, զոսն էշ ենք,
 Քօն, թօփալ ենք, քե ի՞նչ անխելք:
 Ի՞նչ մէկու քիթ պոնես պէրան,
 Մժիյն կանես սուն ու զէրան,
 Շիլ, քոնսձ ի, էնս աղչիկ,
 Գետին մտնես աիւ հանսնչիկ:
 Մէկուն կասես բեղ կը մըրա,
 Էմէկէլի ոտ դողըռայ,
 Մէյըն տախ ի, չինգե սըրա,
 Մէյն քնու մէջ կը խըռխըռա,
 Մէյն տօռտօռա, մէյն կօլճա ի,
 Մէյն աալաւոր, մէյն մօռնա ի,
 Մէյն էլ կասես՝ սխտոր ծիծի,
 Մէյն լաքաթա, անտէր փիջ ի:
 Ծօ, անամօթ կոկ քէօսալա,
 Մայասուլոտ շուն վալվալա,
 Աղչիկներաց վաքիլն տիւ ես,
 Ընչի՞ աւել պակաս կուտես
 Խեա քո եօթ խօր ճեռչ, պղտըկին,
 Մառախլի ես շան կգորկին:
 Չաչալ զլիօփս՝ սպլուխ ու տաղ՝
 Քե վնվ կարքեց մե տաախազ,
 Մեր ծեռ պաքես, մեր սոն էլ խեա,
 Մեր ճուռ կոծես, սե պոխկի խեա.

Տիւ հմէնին մէկ պոչ կպու,
 Արա կոիկ, քէօնթիկ կատու,
 Խենք քե էն վնվ աղչիկ կուտա,
 Խենք քե էն վնվ մոճիկ կուտա.
 Հէյ բուզալա էրկէն զօզօ,
 Էշ արածող անխելք բօզօ,
 Չում իրիկուն թիւք կուլ կուտաս,
 Անութութնէ կը սըկուտաս,
 Կուգաս մեր փէշին կակըռկես,
 Ծամոնի շնա մառախլի ես.
 Շներաց խաց ծեռնէն առիր,
 Կէրթան վէրէտ բողոք կուտան,
 Իրիսատեղ հիշ չը թողիր՝
 Աւեր փայլի փուտ ճօռօթան:
 Չէլածոճակ զավզարի պէս՝
 Չում իրիկուն զէօխա կիսկես,
 Ատամ թալես, խենք կիսկես քէս,
 Մարդ Ասաըճու, պան գեործ
 շունես...:
 Լըպըգարնկ չար սատանա.
 Կապելն ճուռ, խեվ, տիվանա.
 Փնշ ես տապե, կը խշթըվես,
 Գետինն ը վեր աիւ խշթըվես...
 Նամուս թալեր, առ կիրեր ես,
 Խնդ թող մտնի լոճուկ իրես...:
 Տեսէք, թօրվան սե փարատիկ
 Մե չի խաւնե, տէրամեռիկ.
 Թէ որ վէրէտ էճնի կոիկ՝
 Ախու, վախու փայլի կեռեկ:
 Քամու դիմաց պ ցե պէրան՝
 Մկներ կօռօվ Չէօբ կը ֆըռան.
 Մէյխատ պացէք տառտակ քիսիկ
 Թէ որ կնտաք մէյ մաթալիկ՝

Եկէք, թքէք տիւք իմ իրես,
 Ըսկուն զլէօխ չը թաղեմ ես...:
 Հալա կայնե չալում կանի,
 Փտած պապկէ մանած մանի,
 Էն մեր առաճ սօլ կը խանի,
 Գրէօղներաց աչկօվ կանի,
 «Մեր խէրն ու մէրն ի քախանա,
 «Շուն թող խաճի, հա տախանա...»
 Թաժա մեռել, ումուտախոր;
 Սատանա՞ եի մտե քո փոր,
 Փռփուռ պէնիտ կը չխչըփուես,
 Պատընքիկըրա զէօ կարեմ ես:
 Թիմարխանի ապրանք ախմախ,
 Շոտ Բաբօշի մտի փազախ,
 Վազի, չէօքի վիրին սրանի,
 Ապաշխարի, արան, ան վախ:
 Էտեղ Նանօն, ջաղտի Հալօն՝
 Քե կը խանեն վիրին սալօն,
 Մեղքերտ բիթուն դա կը քավես,
 Էշ կը մտնես՝ մարդ տիւս կէնես...:

* *
 —«Մեղան, մեղան... թէոբա կանեմ,
 «Մեր քիւֆիւրբազ պէնին մեռնեմ,
 «Ես ծեր խաթրը մեղրօվ կառնեմ,
 «Քառսուն տարի ծնմ կը բոնեմ...»:

Բ Ա Ռ Ա Ր Ա Ն

Ա
 ալանի (թրք.) - հրապարակաւ
 առ—ամօթանք
 առոխ—կատարի
 այեղ (թրք.) - խելք գլուխ
 ալաջէպ—սոս՝ալի տգեղ
 առչկան - թել մանելու գրծիք
 անգնցաւ - ուշացաւ
 աւալաւայ—առաջլայ
 ատլաւոր—տգեղ

Բ

բաժիտ—հասակիդ
 բալքի (թրք.)—գուցէ
 բիթիւն » —բոլոր
 բուտալա » —ապուշ
 բէհրեն—պախարակեն
 բղրի լուսին - լիալուսին
 բուսուլա (թրք.) — ձեղ

Գ

գախ (թրք.)—ժամանակ
 գիւաղ - արշըն
 գէօ—անաւասիկ

զիւզն անել- տազ անել
 գրաւաթ—օձիք
 Գ
 դա—հոն
 դալմա - կնանց հին ձիւբալդօ
 դավզարա - խելառ
 դարդար օրօր
 դբախանա (թրք.) —խաղան-
 խորդարան
 դելս—կողմ
 դեոր - ուր
 դղէզ մեղու
 դոզոա—թրթոյ
 Ե
 եարամիշ(թրք.)—օգտակար
 եարդաղ » —օգնական
 եարդում » —օգնութիւն
 եէրաբախան » —գետիննայող
 եփ—երբ

Զ

զայիւր(թրք.)—գուցէ
 զանգին » —հարուստ

զըմէն — բոլոր
զիկ — զիս
զպուն — հին ձևի տէյրա
զուսիաթ (թրք.) — սերունդ

է

էօլրեմ — ոլրեմ

ը

ըռազիլ (թրք.) — խայտառակ
ըռաւաթ — ընթացիկ

թ

թաժա (թրք.) — նոր
թանթանասի — խենթ
թուրա — երկար

ի

ի — է
իթալ — նետեց
իկե — եկեր է
ինգե — ընկեր է
ինգըներ — ընկերներ
ինչխ — ինչպէս
իպե — բերաւ
իսկի — երբէք
իտու — տուաւ
երիկ — էրիկ
երիշկել նայել
իւստ — ուրկէ

լ

լահանա — կազամբ
լամբէք ալաի մսեր
լաքաթա — անամօթ
լաքանօշ — մեծ
լեոս — լոյս
լիսկուկ — աւերած
լպզարուկ — լպսղած
լոճուկ — երեսը կոկ

կ

կազեր — հազեր
կասրաթ (թրք.) — կարօտ
կային-խիյանաթ (թրք.) — նենգ
կենք — հայկենք
կէշրան — հանգիստ
կոտ — հոտ
կոնդատ — բոյս
կօրօտ — գեղեցիկ

կ

կաթիւկ — հասած վեր ընկած
կազալ — տերև
կակուկես — կը կառչես
կայիմ-կճիր — ամուր-պինդ
կայեղ (թրք.) — հաւակ
կարաչի — պոռպոռացող
կէժակ — կայժակ
կիւհնոց — գոգնոց
կոիկ — ազուս

կըռըմ — քըռմից
կուտան — մալաժ գոմէշ
կոռ մ' արաց գնաց — զլուխն
առաւ գնաց

կօռուկ — ծուած
կօռով — գաւազանով
կըրըրէն կըրան
կուրու — կոյրի

չ

հազ կանի (թրք.) — կախորժի
հալիմա — փափուկ-խոնարհ
հայասըգ-առապսղ (թրք.) —
անկիրթ-անամօթ
հատլէ — պարի անուն

ձ

ձեռչացուր — մեծացուր
ձէրի — բացուի
ձօռօթան — ջրհորդան

Մ

մազլում (թրք.) — հեզահամ-
բոյր
մահանա » — պատճառ
մահիլ-մէհիլ » — հիացիկ
մազմտուել — լուելեայն լալ
մառախլի (թրք.) — սիրահար
մափըս » — բանտ
մէզես — մտածես
մուսթ ախուր

մուքապա — ճիւղից գործուած
հացի կողով

մօղօզիկ — սողուն
մէօլրե — մոլորե

ն

նա — ոչ
նահազ (թրք.) — անիրաւ
նանօն և լալօն — յայտնի խեն-
թեր

նարին (թրք.) — մանր

ճ

շարապրող — կառավարող
շիւար — խղճուկ
շիւարե — շուարե
շիկե — շալակե

ջ

ջառսու — քառակուսի
ջափալ — անմաքուր
ջլտե — մերկացուցեր
ջուր միէչի
շփլախ (թրք.) — մերկ

ղ

պազմաւ — բազմեցաւ
պարալ-լօզիկ — բարակ-նիհար
պսժառ — տաք-հրդեհուած
պեոն — բոյն
պէօլրե — բորբոքուե

պիւլոր — բոլորակ
պարտուր — այծի աղբ
պուճախ — անկիւն
պուօշ — թանձրաշուրթն

Ձ

ջէհէզ — բաժինք

Ռ

ուրկաւ — քէն ըրաւ

Ս

սախկատ (թրք.) — պակասաւոր

սահաթ » — ժամացոյց

սառատ » — ծակծակ

սատր » — բազմոց

սախսի » — թաղար

սարխոշ » — հարբած

սաֆէն » — վայելք

սըռ սըռաթ » — կերպարանք

սխտոր ծիծի — կաղայ

սնջանի պարի անուն

սպուլս — մերկ

սըրսըրփայ . դողայ

սօրա (թրք.) — յետոյ

սիւրի — ոչխարի հօտ

Վ

վալվալայ — հարահրոց ձգող

վարամ (թրք.) — թոքախտ

վէլք վայելչութիւն

վաքիլ » — անձնափոխա-
նորդ

վէր — վերայ

վատուկ — խանձրած

Տ

տակէք (թրք.) — ալիքներ

տախ-տախ հասակն առած

տանգալախ յիմար

տայամիշ (թրք.) — զիմանալ

տատաշեն — բողբոջին, ուռճանն

տարին (թրք.) — խոր

տէլ դեռ

տեխ — դէպի

տիլաք — խնդրածք

տնգուկ — տնկած

տոճիկ-վոճիկ — թուվալ

տօռտօռա — ազեղօրէն բարձր

Փ

փայախ (թրք.) — ախոռ

փլօշ — պլիւշ

փիփիքալ — զսպւած ծիծալ

փուրք — վրէժ

փսուս — փափկիկ

Ք

քեոր-քոյր

քէլես — քալես

քէթրօշ — ծուռ

քէթրաշանա — ծուռ ծնօտ

քէս — յարմար

քէօնթիկ — ձեռնուած, անպէտ

քէօշէն (թրք.) — անկիւն

քօռ — կոյր

քշտեր — սօթտեր

քունած — ծաղկատար

քրավէս — հաստ տախտակ

Ֆ

ֆոան — պարտին

ֆոթնա (թրք.) — ալեկոծութիւն

ֆսթան (թրք.) — շրջազգեստ

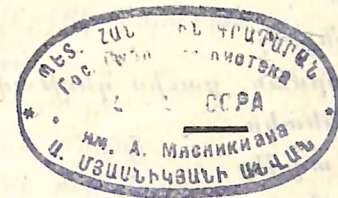
ՌԻ

ուժուտամեռ — յուսամեռ

ուժուք (թրք.) — հոգ

ուռուկ — ուռած

ուր — իրեն

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
1. Խորտակուած քնար	5
2. Իմ երգը	6
3. Կարօտ եմ կարօտ	7
4. Թող գրկեմ	8
5. Կուրծքդ քնքուշ	8
6. Վէրքիս զարման, ցաւիս զեղթափ	9
7. Դաւաղիք նետեր	10
8. Մուրիկին աղօթք	11
9. Վանայ վերջալոյս	14
10. Ախ մայրիկ ջան	18
11. Հաւատա կտրիճ	20
12. Լեռան վիշտը	21
13. Խաչս	22
14. Լեռն ու քաղաք	23
15. Նամակ չառի	25
16. Մաղձոտ մենութին	26
17. Արան ու գառնուկ	27
18. Հայ ոգին	28
19. Նէ չի ժպտար	29
20. Լուսին	30
21. Հրաժեշտ	33
22. Ախ, շատ սիրեցի	33
23. Իմ նաւակ	34
24. Իսկ վերև	35

25. Ահ քաղցր է ինձ երազել	36
26. Չունիս բարբառ	39
27. Սալնապաա	40
28. Մայրական սէր	41
29. Ընկեր ջան	42
30. Գինով սիրով եմ գինով	44
31. Հորիզոններ անծանօթ	45
32. Կը ժպտի ինձ ապագան	47
33. Խոստացիր հովիկ	48
34. Դուն կը գնաս	49
35. Վերադարձած գեղջուկ	50
36. Դարավերջիկ կարաւան	51
37. Քայլերդ	52
38. Հայրենաբաղձ	53
39. Վախնամ մեռնի	57
40. Դարունն ուր մնաց	58
41. Դարաւոր կաղնին	59
42. Կաթիլ մը արցունք	60
43. Այս գիշեր	61
44. Գրիչս	62
45. Մնաք բարեւալ	63

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԿՏՈՐՆԵՐ

46. Կուրտուրականի գովքը	64
47. Հարսն ու աքաղաղ	67
48. Թուաբանական չորս գործողութիւն	69
49. Նուէր պոռոտախօսներուն	71

ԿՏՈՐՆԵՐ ՎԱՆԱՅ ԳԱՒԱՌԱԲԱՐԲԱՌՈՎ

50. Կարիպի մօր արցունքը	75
51. Ինչ անեմ ես	77

52. Որբեայրիին օրօրը	79
53. Տրամութեան երգեր	83
54. Տիւ էն ինչ ունես	88
55. Քիւրոչ շիւան	89
56. Մամիկին խրատ	92
57. Արե ախպէր ջան	94
58. Գէօվանդ	95

ՉՈՒԱՐՃԱԼԻ ԿՏՈՐՆԵՐ

59. Լաճ ւ՛ աղչիկ	103
60. Թախկէն վէր թախկին	105
61. Վանեցի խանութպանի գանդատ	107
62. Հրաշագործ դբախանէն	110
63. Կանայք ինչպէս կը քֆրեն	113

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

	Սխալ	ուղիղ	տող	երես
բաղախող	բաբախող	14	10	
զիմէ	զիմէ	9	11	
առտտուն	առտուն	16	»	
վերամբած	վերամբարձ	6	16	
խաղեր	խաչեր	14	»	
դեռ	դեռ	6	20	
վրբաւոր	վիրաւոր	10	»	
բախդս	բախտս	26	29	
զուարդ	զուարթ	8	31	
նվկեանոս	ովկիանոս	1	32	
վճիա	վճիտ	9	33	
հառաջանքներ	հառաչանքներ	14	»	
շըշըճնջող	շըշընջող	14	37	
սուք	սուկ	23	»	
մի մուրր	իմ մուրր	6	40	
մայրերէն	մայրիէն	5	41	
խորա ու բորա	խորդ ու բորդ	10	45	
յոշոանն	յօշոանն	4	46	
պաբարեն	պաբարեն	21	»	
յոգնութիւն	յոգնութեան	12	»	
անբախդ	անբախտ	13	53	
անդարա	անդարդ	20	54	
դախձոտ	թախձոտ	16	55	
խենդ	խենթ	2	59	
պակսի	պակասի	8	69	
չընարի	չինարի	20	81	
կօրօրի	կօրօրին	17	85	
չէլօլ	չէլօլ	7	»	
պալիկիս	բալիկիս	14	»	
եարոջ	եարոչ	22	99	

Հայճեպ սրբազրութեան և երկրորդի անուշազրութեան պատճառով՝ գրուածքիս մէջ սպրդած են կէտազրական և այլն անախորժ սխալներ, մեղքերուս Հափ անհամար... վստահ եմ որ ընթերցողները ի նկատի ունենալով ամենքի ուղեղը ճշող՝ ուշքն ու միտքը քառսի վերածող ժամանակը, իրենց ներողամտութիւնը Հպիտի զլանան այս անգամ:

Հ. Տ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0369627

ԻՄ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1. Գառկերներ արցունքի հովիտէն. Թիֆլիս, 1909, տպ. «Շրումա», էջ 48:
2. Արտակուած քնար, մասն ա.

ԳՐԱՆ Է 5 Ր.

(ՆՆՐԿԱՅ ԱՐԺԵՐՈՎ)